

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005
Hyvinvoinnin tila –ryhmän raportti

A square graphic with a teal border. The background is light gray with white wavy lines on the left side. The text is in a dark gray, italicized serif font.

*Kaikille
mahdollisuus
terveelliseen ja
turvalliseen
elämään.*

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 5.2.2004	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja sihteeri) Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 Hyvinvoinnin tila -ryhmä Puheenjohtaja Matti Heikkilä Sihteerit Sakari Karvonen, Ari Virtanen		Julkaisun laji Työryhmäraportti	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 23.4.2002 (STM041:03/2002)	
julkaisun nimi Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005. Hyvinvoinnin tila -ryhmä			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 työryhmän Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmän raportissa kartoitetaan väestön tilaa kuvaavat tilastot, tutkimukset ja selvitykset, niiden ajankohdat ja tekijät. Raportissa kuvataan myös, miten tutkimuksista ja selvityksistä saatavia tietoja voidaan hyödyntää palvelujärjestelmän tuottamien tietojen rinnalla ja miten näistä saadaan koottua väestön hyvinvointia kuvaavat keskeiset osoittimet. Lisäksi raportissa tehdään esitys siitä, kuinka ja miten usein nämä tiedot kerätään jatkossa sekä kenen vastuulla eri tietojen kerääminen on. Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmän tuli ottaa huomioon eri tahojen tietotarpeet sekä tarve saada alueellisia tietoja sekä tietoja laaturekistereistä ja -järjestelmistä. Myös kansainvälisten tietotarpeiden kehitys tuli ottaa huomioon. Raportin liitteenä on yhteenveto tärkeimmistä tietolähteistä hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan ryhmiteltynä.			
Avainsanat: (asiasanat) hyvinvointi, elinolotilastot, terveys, lapset, nuoret, työikäiset, ikääntyneet, alkoholi, huumeet, tietojärjestelmä, tilasto, rekisteri, kyselytutkimus, indikaattori			
Muut tiedot www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:34		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1452-7
Kokonaissivumäärä 62	Kieli Suomi	Hinta 14,80 €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisumyynti PL 536, 33101 Tampere, puh. (03) 260 8158 ja (03) 260 8535, fax (03) 2608150, sähköposti: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet		Utgivningsdatum 5.2.2004	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Informationsförsörjning och verksamhetsuppföljning inom social- och hälsovården (Information 2005) – Sektionen för befolkningens välfärd Ordförande: Matti Heikkilä Sekreterarna: Sakari Karvonen, Ari Virtanen		Typ av publikation Arbetsgruppspromemoria	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 23.4.2002 (STM041:03/2002)	
Publikation (Även Den Finska Titeln) Informationsförsörjning och verksamhetsuppföljning inom social och hälsovården (Information 2005). Sektionen för Befolkningens välfärd			
Publikationens delar			
Referat Sektionen för befolkningens välfärd i arbetsgruppen för informationsförsörjning och verksamhetsuppföljning inom social- och hälsovården (Information 2005) redogör i sin rapport för statistik, undersökningar och utredningar som beskriver befolkningens välfärd samt ger besked om hur ofta informationen samlas och vem som samlar in den. Rapporten belyser också hur uppgifter i undersökningar och utredningar kan dras nytta av vid sidan av den information som produceras av servicesystemet och hur dessa uppgifter kan sammanställas och utvecklas till centrala indikatorer för befolkningens välfärd. Vidare framgår det av rapporten hur ofta och på vilket sätt dessa uppgifter borde samlas in i fortsättningen och vem som är ansvarig för insamlandet av olika uppgifter. I sitt arbete hade sektionen för befolkningens välfärd att beakta informationsbehovet hos olika parter samt behovet att få fram information på regional nivå och att kunna utnyttja informationen i kvalitetsregister- och system. Informationsbehoven på internationell nivå var också att beaktas. Till rapporten är bifogat en sammanfattning av de viktigaste datakällorna, vilka har indelats i grupper efter välfärdens dimensioner.			
Nyckelord välfärd, välfärdsstatistik, hälsa, barn, ungdomar, arbetsför ålder, äldre, alkohol, narkotika, informationssystem, statistik, register, enkät, indikator			
Övriga uppgifter www.stm.fi			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets promemorior 2003:34		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1452-7
Sidoantal 62	Språk Finska	Pris 14,80 €	Sekretessgrad Public
Distribution Social- och hälsovårdsministeriets publikationsförsäljning PB 536, 33101 Tammerfors tfn (03) 260 8158 och (03) 260 8535 fax (03) 260 8150, e-post: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health	Date 5 February 2004		
Authors Social Welfare and Health Care Information Reform 2005 The State of People's Well-Being Chair: Matti Heikkilä Secretaries: Sakari Karvonen, Ari Virtanen	Type of publication Working Group Memorandum		
	Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health		
	Date of appointing the organ 23 April 2002 (STM041:03/2002)		
Title publication Social Welfare and Health Care Information Reform 2005. The State of People's Well-Being			
Summary The report by the State of People's Well-Being Sub-Group, commissioned by the working group on the Social Welfare and Health Care Information Reform 2005, reviews statistics, research and accounts that describe the state of people's well-being. The report also describes data providers and the timing of the collection of data. Further, the report shows how studies and accounts can be utilised together with the data produced by the service system and how they can be combined to form central indicators describing the well-being of the population. In the report a proposal is made on how and how often these data should be collected in future and whose responsibility the data collection will be. The State of People's Well-Being group took into account the information demands of different parties as well as the need to have regional data and data from various quality registers and systems. Changes in the international demand for data also had to be taken into account. In addition, the report comprises a matrix summarising the central data sources by different dimensions of well-being.			
Key words well-being, social statistics, health, children, youths, working-age people, elderly people, alcohol, drugs, information system, statistics, register, survey, indicator			
Other information Internet: www.stm.fi			
Title and number of series Working Group Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2003:34		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1452-7
Number of pages 62	Language Finnish	Price € 14,80	Publicity Public
Distributor/Orders Ministry of Social Affairs and Health, Publications Sale, P.O.Box 535, FIN-33101 Tampere, Finland, tel. +358 3 260 8158 and +358 3 260 8535, fax +358 3 260 8150, e-mail: julkaisumyvnti@stm.vn.fi		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriön 23.4.2002 asettaman Väestön hyvinvoinnin tila -työryhmän loppuraportti. Työryhmä on toiminut sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005- työryhmän alaryhmänä tehtävänänsä tehdä esitys sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 työryhmän johtoryhmälle kansallisesta väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavasta tietojärjestelmästä.

Sisällysluettelo

1 Tehtäväksi anto ja ryhmän kokoonpano	13
2 Lähtökohta tietotarpeille	14
2.1 Sosiaali- ja terveysministeriön kannalta merkityksellinen tieto	14
2.2 Hyvinvoinnin käsite	14
2.3 Lähtökohdaksi resurssiperustainen hyvinvoinnin käsite	15
2.4 Sosiaaliraportoinnin perinne	16
3 Hyvinvointia koskevien tilasto- ja tietojärjestelmien muutokset 1990-luvulla	18
3.1 Tilastouudistukset	18
3.2 Tavoitteet	18
3.3 Tilasto- ja tietojärjestelmien muutos hyvinvoinnin tilan sektorilla	19
3.4 Tulevaisuuden muutosta ohjaavat asiakirjat	20
4 Nykyiset tietolähteet ja tiedontuottajat	22
4.1 Tiedon perustuottajat sekä tuotettu tietosisältö	22
4.2 Hyvinvointia kuvaava tietotuotanto komponenteittain	23
4.3 Yhteys muihin alaryhmiin	26
4.4 Tietojen hyödyntäminen ja yhteistyö eri organisaatioiden kesken nykyisin	27
5. Nykytilanteen kansalliset haasteet ja mahdollisuudet	28
5.1 Yleiset hyvinvointitiedon haasteet	28
5.2 Teemoittaiset haasteet ja kehittämistarpeet	29
6. Nykytilanteen kansainväliset haasteet	32
6.1 Euroopan unionin tilasto- ja tutkimusyhteistyö	32
6.2 Pohjoismainen tilastoyhteistyö	33
6.3 Muu kansainvälinen tilasto- ja tutkimusyhteistyö	33
7. Hyvinvoinnin osoittimet (indikaattorit)	34
8. Ehdotus uudeksi järjestelmäksi ja jatkotoimiksi	38
8.1 Ehdotus valtakunnalliseksi tiedonkeruujärjestelmäksi	38
8.2 Kerättävät tiedot, vastuutahot ja aikataulut	40
8.3 Tekniset ratkaisut	44
8.4 Rahoitus	45
8.5 Jatkotoimet	45
9 Lähteet	46

LIITTEET

Liite 1. Tietoinventaariomatriisi

Liite 2. Hyvinvoinnin tilan komponentit tietolähteen ja tiedontuottajan mukaan.

Liite 3. Esimerkkejä kansainvälisten järjestöjen sekä kansallisen tason indikaattoreista

1 Tehtäväksi anto ja ryhmän kokoonpano

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 24.4.2002 Väestön hyvinvoinnin tila-ryhmän, jonka tavoitteeksi määriteltiin tehdä esitys sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005- työryhmän johtoryhmälle väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavasta tietojärjestelmästä. Alatyöryhmän toimikaudeksi määrättiin 25.4.2002-30.4.2003.

Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmän tehtäväksi määriteltiin tehdä selvitys väestön tilaa kuvaavista tilastoista, tutkimuksista ja selvityksistä, niiden ajankohdista ja tekijöistä. Tämän ryhmän tehtävänä oli myös selvittää, miten tutkimuksista ja selvityksistä saatavia tietoja voidaan hyödyntää palvelujärjestelmän tuottamien tietojen rinnalla ja miten näistä saadaan koottua väestön hyvinvointia kuvaavat keskeiset osoittimet. Lisäksi tämän ryhmän tuli laatia esitys siitä, kuinka ja miten usein nämä tiedot kerätään jatkossa sekä kenen vastuulla eri tietojen kerääminen on. Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmän tuli ottaa huomioon eri tahojen tietotarpeet sekä tarve saada alueellisia tietoja sekä tietoja laaturekistereistä ja -järjestelmistä. Myös kansainvälisten tietotarpeiden kehitys tuli ottaa huomioon.

Ryhmän kokoonpano oli seuraava:

Puheenjohtaja Matti Heikkilä, ylijohdaja, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Jäsenet:

Matti Lamberg, lääkintöneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö
 Lars-Mikael Bjurström, kehityspäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö
 Jaakko Ellisaari, ylitarkastaja, sosiaali- ja terveysministeriö
 Tiina Heino, finanssisihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö
 Mikko Kautto, erikoistutkija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
 Anu Muuri, kehittämisspäällikkö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
 Antti Uutela, laboratorionjohtaja, Kansanterveyslaitos
 Tuija Martelin, erikoistutkija, Kansanterveyslaitos
 Kari Lindström, osastonjohtaja, Työterveyslaitos
 Mirja Åström, perusturvajohtaja, Kurun kunta
 Heli Sahala, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto
 Anne Eronen, tutkija, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto
 Marja Pihnala, järjestöpäällikkö, Invalidiliitto ry.
 Hannele Sauli, erikoistutkija, Tilastokeskus
 Sihteeri Ari Virtanen, kehittämisspäällikkö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
 Sihteeri Sakari Karvonen, erikoistutkija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Varsinaisten kokousten ohella työryhmä muodosti keskuudestaan työvaliokunnan valmistelemaan ryhmäkokouksia. Työryhmä kokoontui 13 kertaa.

2 Lähtökohta tietotarpeille

2.1 Sosiaali- ja terveysministeriön kannalta merkityksellinen tieto

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -hankkeen toimeksianto sisältää tavoitteen rakentaa tietojärjestelmä, joka kuvaa sosiaali- ja terveystietokannalle asetettujen tavoitteiden toteutumista sekä tukee päätöksentekoa. Työryhmän tarkoituksena on kartoittaa ja arvioida sosiaali- ja terveysministeriön kannalta tarpeelliset ja käyttökelpoiset kansalliset hyvinvointia kuvaavat tutkimukset ja tilastot.

Hyvinvointi -ryhmän käsiteltäväksi on koko sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005-työryhmän toimeksiannossa rajattu väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaava tieto, poisluettuna terveys, joka on varattu omaksi alueekseen. Lisäksi toimeentuloturva -ryhmä keskittyy toimeksiantonsa puitteissa etenkin "rahana maksettavien etuuksien" tilastointiin. Myös muita hyvinvoinnin osa-alueita käsitellään periaatteessa vain siltä osin kuin ne koskettavat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alaa, vaikka väestön hyvinvointia kuvaavaa tilastointia tehdään muillakin hallinnonaloilla (esimerkiksi resurssien näkökulmasta hyödyllistä tietoa tuottavat opetusministeriön alaiset koulutus- ja nuorisotilastot sekä työhallinnon tietotuotanto). On myös selvää, että työryhmän kehittämistyön painopiste on hallinnollisiin päätöksiin vaikuttavissa olevassa hyvinvoinnissa, mutta selvitystyötä tehdessä on pidetty mielessä myös hyvinvoinnin määräytyminen laajemmin eri elämänalueilla.

Työskentelyn painopisteenä on ollut se osa hyvinvointia, johon erityisesti sosiaali- ja terveystietokannalla voidaan vaikuttaa ja joka yhteiskuntapoliittisessa työnjaossa sijoittuu lähinnä sosiaali- ja terveysministeriön toimialueelle. Työskentelyä ulotettiin kuitenkin myös tällaisten hallinnollisten rajausten yli ja ulkopuolelle. Vastaavasti työryhmä on tarkastellut laajalti terveyttä kuvaavaa tietotuotantoa, sillä rajanveto terveys- ja muun hyvinvointitiedon välillä on kovin hankalaa. Lisäksi terveyttä on pidettävä niin olennaisena hyvinvoinnin osa-alueena, ettei hyvinvoinnin tarkasteleminen siitä irrallaan ole mielekäästä.

Hyvinvointitutkimuksen tarvetta perustellaan yleisesti kansalaisten tietotarpeilla. Johanssonia (1979) mukaillen hyvinvointia koskevan raportoinnin tehtäväksi määrittyy vastata kysymykseen, millainen hyvinvoinnin tila on. Määritelmä tarkoittaa pelkän olojen kuvauksen lisäksi hyvinvointiongelmien suuruussuhteiden määrittämistä, ongelmaryhmien paikantamista sosiaalisesti, väestöperusteisesti ja tilallisesti sekä ongelmien välisten yhteyksien paljastamista ja analyysiä. Lisäksi Johansson katsoo raportoinnin merkitsevän myös "varoituskellona toimimista". Olennaista kuitenkin on, että hyvinvointia koskeva raportoinnin tärkeimmät velvoitteet määrittyvät suhteessa kansalaisiin, ei niinkään poliittiseen päätöksentekoon tai hallinnolliseen priorisointiin.

2.2 Hyvinvoinnin käsite

Hyvinvointi on käsitteenä tunnetusti monialainen ja teoriaperinteestä riippuen määritellyt voivat kattaa hyvinkin erityyppisiä tekijöitä.

Yksi olennainen erottelu koskee sitä, määritelläänkö hyvinvointi tarveperusteisesti vai tarkastellaanko sitä käytössä olevien resurssien näkökulmasta. Tarveperusteinen näkökulma hyvinvoinnin muodostumisessa lähtee ajatuksesta, että ihmisellä on erilaisia tarpeita, joita he pyrkivät tyydyttämään. Resurssipainotteinen näkökulma puolestaan tarkastelee niitä voimavaroja, joilla ihminen voi ohjata ja hallita elinolojaan. Resurssien ottaminen mukaan hyvinvointikäsitteeseen on ongelmallista sikäli, että puhtaita resursseja, esimerkiksi rahaa, voidaan käyttää myös niin, etteivät ne edistä yksilön hyvinvointia. Syntyy jännite tarpeiden ja halujen (tai toiveiden) välille. Resurssien käytön on siis tapahduttava tietyissä rajoissa niin, että omakohtaiset valinnat eivät uhkaa perustarpeita. Ritakallio (1991, 41) katsoo kuitenkin, että hyvinvoinnin kannalta tämä resurssien "väärinkäytön" ongelma ei ole kovin merkittävä. Ongelma korostuu pikemminkin köyhyys- ja huono-osaisuustutkimuksessa.

Pohjoismaisissa hyvinvointitutkimuksissa resurssien hallinnan on käytännössä katsottu sisältyvän resurssien omistukseen. On kuitenkin tehtävä ero resurssien omistamisen ja niiden hallinnan välillä. Ongelmalliseksi resurssit muuttuvat, jos yksilön resurssien hallintakyky on heikko. Tällöin pelkkää resurssia (esimerkiksi rahaa) lisäämällä ei voida tuottaa hyvinvointia, sillä ongelma liittyy pikemminkin resurssien hallintaan.

Toinen lähtökohta liittyy siihen, käsitetäänkö hyvinvointi objektiivista oloista vai subjektiivisesta kokemuksesta kasvavaksi. Subjektiivisesta näkökulmasta lähdetään siitä, että hyvinvointi voidaan määritellä ihmisten arvostusten ja toiveiden pohjalta, jolloin yhteiskunnan hyvinvointi on yksilöiden hyvinvoinnin summa. Pohjoismaisessa perinteessä on lähdetty siitä, että hyvinvoinnin edistäminen vaatii perustakseen objektiivista tietoa elinoloista ja resursseista, joten arvostuksiin ja viime kädessä yksilöiden onnellisuuteen nojaava subjektiivinen lähtökohta on puutteellinen. Järkevä sosiaali- ja terveystieteen politiikka ei voi perustua vain ihmisten subjektiivisiin käsityksiin. Toisaalta jo hyvinvointivaltion legitimitietin turvaaminen edellyttää, että objektiivisten mittarien ohella on tarkasteltava subjektiivista hyvinvointia, kuten ihmisten arvostuksia, viihtyvyyttä ja tyytymättömyyttä. Hyvinvoinnin objektiivinen ja subjektiivinen tarkastelu onkin nähtävä pikemmin toisiaan täydentävinä näkökulmina kuin toisensa haastavina erotteluina.

2.3 Lähtökohdaksi resurssiperustainen hyvinvoinnin käsite

Työryhmän konkreettiseksi lähtökohdaksi valittiin pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen perinteestä lähtevä paljolti objektiivisiin oloihin nojaava määritelmä. Tämä käsitemäärittely edustaa selkeästi resurssiteoreettista juurta: hyvinvointitekijät nähdään yksilöllisinä, joskin yhteiskunnallisesti määräytyvinä elämänhallintaresursseina. Tältä pohjalta hyvinvointi voidaan jakaa keskeisiin osa-alueisiin (komponentteihin), joita kuvaamaan on kehitetty suhteellisen vakiintunut joukko indikaattoreita. Toisaalta perustietotuotanto jättää hyvinvointitilastoihin selviä aukkoja, joten vakiintuneet tunnusluvut kattavat rajatustikin ymmärretystä hyvinvoinnista vain kapean osan.

Tässä lähestymistavassa hyvinvointi voidaan jakaa joko kahteen tai kolmeen pääkomponenttiin. Allardtin (1976, 1999) klassisen konseptin mukaan hyvinvointi jakautuu elintasoon (having), yhteisyyssuhteisiin (loving) ja sosiaaliseen identiteettiin (being). Toinen vakiintunut tapa lähtee kahtiajaosta yhtäältä elintasoon (aineellinen puoli) ja toisaalta elämänlaatuun (immateriaalinen puoli).

Elintasoon lukeutuvat lähinnä työelämä, taloudelliset voimavarat, koulutus, asuminen sekä myös terveys. Onnellisuuteen ja itsensä toteuttamiseen tai laajemmin elämisen laatuun liitty-

vät elämänalueet ovat lähinnä perhe-elämä ja sosiaaliset suhteet, rikollisuus ja turvallisuus, vapaa-aika ja poliittiset voimavarat.

Näin eriteltynä osa-alueisiin sisältyy tai niihin voidaan sisällyttää objektiivisten olojen ohella myös subjektiivinen näkökulma. Vastaavasti osa-alueet yhdistävät tarpeista ja voimavaroista lähtevää keskustelua. Osa-alueita voidaankin jaotella edelleen muun muassa näkökulman mukaan sekä kunkin osa-alueen sisällä konkreettisemmiksi osoittimiksi eli indikaattoreiksi. Perinteisen hyvinvoinnin tilaa kuvaavan tiedon lisäksi väestön hyvinvoinnin tilaa voidaan kuvata myös muulla tavoin, kuten kokemusperäisen asiantuntijatiedon avulla. Sitä ilmentävää tietoa tuottavat esimerkiksi erilaiset barometrit.

2.4 Sosiaaliraportoinnin perinne

Sosiaalisen raportoinnin perimmäinen tehtävä on tuottaa tietoa sosiaalisista rakenteista ja prosesseista sekä sosiaalipolitiikan ehdoista ja vaikutuksista - ajantasaisesti, systemaattisesti ja riippumattomalla tavalla. Edelleen, raportoinnin ja sen perustana olevien osoittimien tulisi kohdentua kahtaalle - yhtäältä sosiaaliseen muutokseen ja toisaalta ihmisten hyvinvoinnin mittaamiseen. (Heikkilä ja Kautto 2002.)

Sosiaalisen raportoinnin ja sen taustalla olevien osoittimien sekä yksittäisten tutkimusten tarkoituksen voi määritellä myös niin, että tarkoitus on tuottaa tietoa ja ymmärrystä hyvinvoinnin laadusta ja jakaumasta yhteiskunnassa. Jotkut tutkijat, kuten esimerkiksi Zapf (1993), näkevät hyvinvointikehityksen erityisenä ulottuvuutena yhteiskuntien kokonaisvaltaisessa modernisaatioprosessissa. Pääkysymykseksi nousee tällöinkin, mitä hyvinvointi on ja miten sitä tulisi tutkia. Käsitteellisestä valinnasta seuraa myös laatuero käytettävissä osoittimissa.

Edellä viitattiin jo jakoon objektiivisiin ja subjektiivisiin osoittimiin. Objektiivisia hyvinvoinnin osoittimia ovat tilastot, jotka kuvaavat sosiaalisia faktoja vailla henkilökohtaista arviointia tai tulkintaa. Subjektiiviset osoittimet puolestaan painottavat yksilön kokemusta ja tulkintaa sosiaalisista olosuhteistaan. Taustalla on (ainakin) kaksi erilaista käsitystä hyvinvoinnista. Toinen painottaa objektiivisia elinoloja, toinen taas subjektiivista tulkintaa, tyytyväisyyttä ja onnellisuutta. Toisaalta hyvinvointi voidaan Saulin ja Simpuran (2002) tavoin nähdä pikemminkin näkökulmana, josta eri tarkoituksiin kerättyjä tilastoja ja muita tietolähteitä tulkitaan, kuin niiden varsinainen kuvauskohteena.

Tästä moniaineeksisuudesta seuraa, että hyvinvoinnin seuranta ja raportointi edellyttää monipuolista järjestelmää eikä niitä voida kattaa esimerkiksi vain suppean osoittimiston avulla. Sosiaali- ja terveysalalla onkin Uusitalon (1998) mukaan muodostunut vähintäänkin kaksikerroksinen kertomusjärjestelmä kuvaamaan hyvinvoinnin ja terveyden olojen tilaa, edellytyksiä ja niiden muutoksia.

Sosiaali- ja terveyshallinnon kaksitasoisen kertomusjärjestelmän tasot ovat Uusitalon (1998) mukaan luonteeltaan erilaiset. Perustason dokumentit tuotetaan (pääosin) alan tutkimuslaitoksissa. Niiden perustan tulee olla vankassa tutkimustiedossa. Perustason dokumenteissa ei myöskään ole poliittis-sävyisiä arvioita tai suosituksia, vaan ne pidättäytyvät asiantuntijarooliin ja sen puitteissa annettaviin suosituksiin. Päätöksenteon tueksi suunnatut ja vahvemmin hallinnollis-poliittisia näkemyksiä sisältävät katsaukset ovat ministeriön vastuulla, joten niihin tällaiset näkemykset istuvat paremmin. Yhteiskuntaolojen kuvauksen osalta niidenkin tulee perustua mahdollisimman vankkaan tutkimus- ja tilastotietoon.

Perustason eli asiantuntijatason perustan muodostavat kertomusjärjestelmässä viisi määräajoin ilmestyvää julkaisua:

- 1) Kansanterveyslaitos julkaisee määräajoin katsauksen suomalaisten terveydentilaan. Näistä toistaiseksi ainoa on nimeltään Suomalaisten terveys 1996 (ilmestyi vuonna 1997). Julkaisu on melko tarkka ja yksityiskohtainen. Siinä tarkastellaan edellisvuosien kehitystä eri tautiryhmissä ja kansanterveyden tilassa ylipäätään. Katsaus kattaa lisäksi terveyspolitiikan, terveyteen liittyvät tekijät, terveyden väestöryhmäerot ja sairauteen liittyvän sosiaaliturvan.
- 2) Kansaneläkelaitos, Stakes sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat tuottaneet yhteistyössä julkaisun suomalaisten taloudellisesta selviytymisestä, jonka tuorein painos on nimeltään Toimeentuloturvakatsaus 1998. Suomen sosiaaliturvajärjestelmää, väestön toimeentuloa ja siihen vaikuttavia tekijöitä kuvaava katsaus on kuitenkin suunniteltu lopetettavaksi.
- 3) Stakes julkaisee joka toinen vuosi katsauksen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehityksestä. Tuorein painos on vuodelta 2002. Siinä kuvataan ja arvioidaan lasten ja perheiden, ikääntyneiden, vammaisten ja päihdeongelmaisten palvelujen sekä mielenterveyspalvelujen tilaa ja kehityssuuntia.
- 4) Väestön hyvinvoinnin osalta kertomusjärjestelmää on täydennetty Stakesissa vuonna 2002 aloitetun Suomalaisten hyvinvointi -raporttisarjan myötä. Kahden vuoden välein julkaistavaksi suunniteltu raporttisarja kuvaa eri ikäisten elinoloja elämänvaihenäkökulmasta, arvioi hyvinvointipolitiikan onnistumista ja erittelee keskeisiä sosiaalisia ongelmia.
- 5) Työterveyslaitos tuottaa kolmivuositain Työ ja terveys Suomessa -katsauksen. Ensimmäinen Työ ja terveys Suomessa -katsaus julkaistiin vuonna 1997 ja toinen vuonna 2000. Uusin katsaus on tulossa vuonna 2003. Katsaus kuvaa lyhyesti työelämän ja työvoiman demografisia muutoksia, ja kattavasti työympäristön riskitekijöitä, sekä fyysisen ja psyykkisen työkuormituksen tilaa ammattialakohtaisesti. Tarkemmin selvitetään ammattitautien, tapaturmien, työperäisten sairauksien, työssä jaksamisen ja henkisen hyvinvoinnin tilaa työelämässä. Myös työelämän tasa-arvon tilaa kuvataan. (Kauppinen ym. 2000.)

Kokonaisuudessaan perustason raporttien päätavoite on seurata ajallisia muutoksia tutkimusartikkeleiden ja tilastoista tiivistettyjen katsausten muodossa. Palvelukatsauksen ja toimeentuloturvakatsauksen sisältö perustuu pääasiassa hallinnonalan tilastotuotantoon ja tutkimustoimintaan. Hyvinvointi- ja terveyskertomukset sekä työ- ja terveyskatsaus hyödyntävät paljon myös ulkopuolisia asiantuntijoita.

Päätöksentekijätason kertomustoiminta perustuu pitkälti edellä mainittuihin katsauksiin, joista muokataan kaksi katsausta. Sosiaaliturvan suunta 2002 on sosiaali- ja terveysministeriössä tehty kuvaus sosiaaliturvan muutoksista ja vaikutuksista ja tätä taustaa vasten tehty ministeriön arvio sosiaaliturvan ajankohtaisista muutosehdotuksista. Se sisältää ministeriön politiikkalinjauksia. Tämän julkaisun liitteenä oli ministeriön tällöin toimineen, ns. indikaattoriklubin ideoima kehitelmä sosiaaliturvan indikaattorit.

Lain mukaan ministeriö antaa eduskunnalle kahden vuoden välein kansanterveyden ja sosiaaliturvan tilaa ja kehitystä koskevan sosiaali- ja terveystietomuksen. Tuorein tällainen kertomus annettiin vuonna 2002 ja se on eräänlainen perustason raporttien kokooma ja tiivistelmä, mutta se sisältää myös ministeriön strategisia linjauksia. Numeerisen osoitinaistuksen sijasta siinä käytetään lähinnä kuvailevaa tekstiä.

3 Hyvinvointia koskevien tilasto- ja tietojärjestelmien muutokset 1990-luvulla

3.1 Tilastouudistukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueella on tehty kolme merkittävää tilastouudistusta 1990-luvulla:

- 1) Ensimmäinen uudistus tehtiin vuoden 1994 alusta. Uudistus liittyi osana valtionosuus-uudistukseen. Sen keskeisiä periaatteita oli kunnittaisen tiedonkeruun rationalisointi, kerättävien tietojen määrän vähentäminen ja jo olemassa olevan tiedon hyödyntäminen. Uudistuksen tuloksena sovittiin muun muassa yhteistyöstä Tilastokeskuksen ja Stakesin välillä.
- 2) Tilastouudistusta jatkettiin vuonna 1996. Tietojen keruuseen tehtiin pieniä muutoksia ja vielä ilmenneet päällekkäisyydet poistettiin. Samalla perustettiin sosiaali- ja terveydenhuollon tilasto-yhteistyöryhmä uudistuksen kehittämistä ja seuranta varten.
- 3) Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoyhteistyöryhmän valvonnassa valmisteltiin vuonna 2001 voimaan tullut tilastouudistus, jossa edelleen vähennettiin tiedonkeruuta valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. (Tieto2005-hankkeen taustamuistio.)

3.2 Tavoitteet

Hallinnon kehittämisen ministerivaliokunta määritteli valtioneuvoston 17.6.1993 periaatepäätöksen mukaisesti viranomaisten tietojen keruun vähentämiselle ja yhtenäistämiseksi tavoitteet ja aikataulun. Tavoitteeksi asetettiin, että valtion viranomaisten kuntiin kohdistamia tiedonkeruita vähennetään ainakin kolmanneksella vuodesta 1991 vuoteen 1995.

Tehdyn periaatepäätöksen vaikutuksia seurattiin Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan (JUHTA) selvityksessä Julkisen hallinnon tietovirtaselvitys 1996, jossa todetaan, että tietojen keruussa on 1990-luvulla tapahtuneiden hallinnonuudistusten myötä tapahtunut merkittäviä muutoksia. Lääninhallitusten tehtävien supistuminen on vähentänyt näiden tahojen kuntiin kohdistuvaa tiedonkeruuta tuntuvasti. Osa tehtävistä on siirtynyt maakuntien liitoille, osa valtion keskushallintovirastoille. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastojärjestelmä uudistus on myös rationalisoinut ja poistanut päällekkäistä tiedonkeruuta. Selvityksen mukaan tiedonkeruu vähentyi vuosien 1991-1995 välillä sosiaalitoimissa lähes 50 prosenttia ja terveydenhuollossa 20-30 prosenttia.

Valtioneuvoston tuorein periaatepäätös edellytti tiedonkeruun kustannusten vähentämistä kolmanneksella kaudella 1997-2002. JUHTA julkaisi elokuussa 2000 uuden selvityksen, jossa se oli selvittänyt, miten tämä tavoitteen saavuttamisessa oli kunnallishallinnossa edistetty. Raportin mukaan kuntien omista tietojärjestelmistä saatavien tietojen osuus oli jatkuvasti lisääntynyt. Sosiaalitoimen säännöllisten tiedonkeruiden määrä oli kuntien mielestä pysynyt ennallaan. Terveystieteiden tiedonkeruu koettiin kohtuulliseksi. Sen sijaan yksittäisten tiedonkeruiden määrän koettiin lisääntyneen.

Koska tietotarpeet ovat lisääntyneet ja muuttuneet, ovat tiedonkeruuseen kohdistuneet vähennyspäätökset johtaneet erillisselvitysten määrän kasvuun. Erillisselvitykset ovat kalliimpia ja tiedontuottajia rasittavimpia, koska niissä tarvittava tieto ei yleensä sisälly tiedontuottajien perusjärjestelmiin. Koska tilastoviranomaisia sitoo valtioneuvoston päätös, tiedonkeruita toteutetaan ainakin osittain ilman tilastoviranomaisten koordinoitua.

Suomi on jäsenenä monessa kansainvälisessä järjestössä, joiden toimialaan kuuluvat myös tilastot. Kansainvälisten järjestöjen taholta Suomeen on kohdistumassa tiedonkeruun tarkentamis- ja lisäämispaineita. Lähitulevaisuudessa ei ole siten nähtävissä tiedonkeruuseen kohdistuvia vähennyksiä vaan lisäyksiä. Valtiovarainministeriö on raportissaan (7.3.2000) jo todennut, että selvitysten perusteella vähentämis- tai rationalisointitoimenpiteitä on tehty runsaasti ja vaikutelmaksi on tullut, että vähentämismahdollisuudet ovat jo vähäiset. Tilastoviranomaiset kuten Tilastokeskus, raportoivat paineista tiedonkeruun lisäämiseksi. (Vrt. Tieto2005 -hankkeen taustamuistio.)

Selvitysmies Jussi Huttunen teki yhteenvedon tiedontuotannon kehityksestä vuonna 2000 Stakesin toimintaa koskevassa arviointiraportissaan (Huttunen 2000). Raportin suosituksen mukaan ”yhteistyötä rekisteri- ja tilastotiedon hyödyntämiseksi tulisi voimakkaasti lisätä. Tavoitteena olisi kansallinen hyvinvoinnin, terveyden, elinolojen ja palvelujärjestelmän tietojärjestelmä, joka koostuisi rekistereistä ja säännöllisesti toistuvista ja ad hoc tutkimuksista ja jonka toteuttamiseen kaikki STM:n alaiset tutkimuslaitokset osallistuisivat omalla osaamisellaan ja omilla voimavaroillaan”.

3.3 Tilasto- ja tietojärjestelmien muutos hyvinvoinnin tilan sektorilla

Suurimpien hyvinvoinnin tilaa kuvaavien tiedontuottajien tilanteeseen edellä oleva kehitys on vaikuttanut seuraavalla tavalla.

Tilastokeskuksessa selkein muutos on ollut kansallisten, vuodesta 1986 pohjoismaisessa viitekehityksessä harmonisoitujen elinolotutkimusten (1978, 1986, 1994) muuntuminen EU-jäsenyyden myötä laajemmassa eurooppalaisessa viitekehityksessä tuotetuksi elinolotiedoksi (ECHIP 1996-2001). Samalla tiedonkeruussa on siirrytty otosperustaisesta poikkileikkaustutkimuksesta paneelitutkimukseen. Muut keskeiset tutkimukset (ks. Liite 1. Tietoinventaariomatriisi) ovat joko säilyneet ennallaan tai kehittyneet EU-yhteistyön myötä.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus perustettiin vuonna 1992 sosiaali- ja terveyshallituksen perustalle. Stakesin tehtävänä on seurata ja arvioida sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja kehitystä, ylläpitää alan virallisia ja muita tilastoja ja rekistereitä sekä harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Monista hyvinvoinnin tilan osa-alueisiin liittyvistä muutoksista voidaan viime vuosilta mainita seuraavia: Vuoden 1996 alusta Oy Alko Ab:n yhteiskunnallisen alkoholitutkimuksen yksikön ja osittain alkoholitilastoinnin siirto Stakesiin, mikä lisäsi voimakkaasti päihdetutkimuksen asemaa Stakesissa (ks. liite 1). Vuonna 2001 voimaan astui lainmuutos, jossa selkiytettiin Stakesin asema alan tilastoviranomaisena.

Stakes on myös lisännyt kautta linjan osuuttaan kunnallisen hyvinvoinnin seurannassa ja kun-
tapalvelujen kehittäjänä (muun muassa kouluterveyskyselyt). OECD-yhteistyössä syntyneitä
harmonisointipaineita on ollut muun muassa terveyskustannustilastoinnissa.

Kansanterveyslaitoksen rooli hyvinvointitutkimuksessa keskittyy olennaisesti hyvinvoinnin
terveys-komponenttiin. Kansallisen tiedonkeruun osalta suuria muutoksia ei ole tapahtunut
1990-luvulla. Suurimpia ponnistuksia oli vuoden 1980 Mini Suomi -tutkimuksen toistaminen
vuonna 2000 Terveys 2000 -nimisenä (ks. liite 1.) Laitos otti 1990-luvulla myös aktiivisem-
man roolin alueellisen ja paikallisen hyvinvoinnin raportoinnissa. Hyvinvoinnin tilaan liittyen
Kansanterveyslaitos on osallistunut muun muassa tartuntatautien seuranta- ja valvontaverkos-
ton kehittämiseen EU-yhteistyössä.

Työterveyslaitos keskittyy toiminnassaan työn ja sen terveys- ja hyvinvointivaikutuksien tut-
kimukseen ja välillisesti haittojen ehkäisyyn etupäässä työterveyshuollon kautta. Työelämän
hyvinvoinnin tilan seuraaminen on käynnistynyt 1990-luvun puolivälissä, aluksi laatimalla
Työterveyshuolto Suomessa -katsaus ja vuodesta 1997 lähtien myös toteuttamalla Työ ja ter-
veys -kysely. Vuodesta 1998 on tehty Työkykybarometri, joka kuvaa työpaikoilla toteutettua
työkykyä ylläpitävää toimintaa (ks. liite 1). Vuonna 2001 Työterveyslaitos laati ensimmäisen
Suomen maaraportin työstä ja terveydestä. Sen maaprofiili ja seurantaosoittimet perustuivat
Työ ja terveys -kyselyyn ja Second European Working Conditions Survey:hin (Dublin Foun-
dation) (Rantanen ym. 2001).

Hyvinvoinnin osa-alueilla on 1990-luvulla kehittynyt laaja toistuvien kyselyjen verkosto jois-
ta yhtenä esimerkkeinä ovat erilaiset vakiintuneet barometrit, joita tekevät muun muassa Kun-
taliitto, Nuorisoasiainkeskus, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Terveiden edistämisen
keskus ja Väestöliitto (ks. liite 1).

3.4 Tulevaisuuden muutosta ohjaavat asiakirjat

Uusia vuosikymmenen vaihteen järjestelmämuutoksia kuvataan vuoden 1999 sosiaali- ja ter-
veydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa (TATO) 2000 - 2003 sekä vuoden 2001 Sosiaa-
li- ja terveystalouden strategioissa 2010 sekä Terveys 2015 -periaatepäätöksessä ja sosiaa-
lialan kehittämisohjelmassa.

TATO

Talous - ja toimintasuunnitelma on hallituskauden kattava periaatepäätös. Vuoden 1999 suun-
nitelmassa korostetaan, että oikeat ja riittävät tiedot ihmisten hyvinvoinnista, terveydestä, on-
gelmistä ja niihin perustuvista palvelutarpeista sekä palvelujärjestelmästä ovat sosiaali- ja ter-
veyspolitiikan ja palvelujen kehittämisen välttämätön tuki. Informaatio-ohjausta tarvitaan se-
kä valtakunnallisen, alueellisen että paikallisen toiminnan perustaksi. Tavoite- ja toimintaoh-
jelman seurannan ja arvioinnin tueksi parannetaan informaatio-ohjauksen edellytyksiä kehit-
tämällä tietojärjestelmiä ja niiden hyödyntämistä. Mitään uusia erillisiä tieto- tai seurantajär-
jestelmiä ei kuitenkaan luoda. Uusi talous- ja toimintasuunnitelma valmistellaan esiteltäväksi
syksyllä 2003 ja sen painotukset heijastavat suurella todennäköisyydellä Anneli Jäätteenmäen
hallituksen hallitusohjelman sekä kansallisen terveysohjelman ja sosiaalialan kehittämisoh-
jelman kantoja.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan asiantuntijalaitokset kehittävät edelleen koko
maan, alueet ja kunnat kattavia tietojärjestelmiä ja menetelmiä palvelujärjestelmän seurantaan,
terveysseurantaan ja hyvinvoinnin seurantaan varten ja vakiinnuttavat ne käyttöön. Laitokset

luovat keinot tietojen ja tulosten välittämiseen sekä huolehtivat tulosten välittämisestä niitä tarvitseville. Laitokset tukevat alueita ja kuntia seurantajärjestelmien kehittämisessä ja tietojen hyödyntämisessä. Kansanterveyslaitos, Stakes ja Työterveyslaitos kehittävät tietojärjestelmien, tietokantojen ja tietohuollon hyödyntämistä vuosina 2000 - 2003.

Sosiaali- ja terveystalouden strategiat 2010

Ministeriö kiteyttää lähivuosikymmenten sosiaaliturvan neljään strategiseen linjaukseen, jotka ovat

1. terveyden ja toimintakyvyn edistäminen
2. työelämän vetovoiman lisääminen
3. syrjäytymisen ehkäisy ja hoito
4. toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva.

Mainitut linjaukset sekä näiden alle sijoittuvat tavoiteohjelmat ohjaavat myös seurantatoiminnan kehittämistä sekä muun muassa terveyden edistämisen ja tutkimus- ja kehittämisvarojen jakoa eri hankkeiden välillä.

Terveys 2015 ohjelma

Ohjelma nostaa terveystalouden tavoitteiksi terveiden ja toimintakykyisten elinvuosien lisäämisen ja väestöryhmien välisten terveyserojen pienentämisen. Tavoitteiden saavuttamiseksi pyritään lisäämään lasten hyvinvointia, vähentämään nuorten tupakointia sekä nuorten aikuisten miesten tapaturmaista ja väkivaltaista kuolleisuutta, edistämään työikäisten työ- ja toimintakuntoa sekä työoloja ja parantamaan yli 75-vuotiaiden toimintakykyä. Yleisiä tavoitteita ovat eliniän pituuden kasvu kahdella vuodella, koetun terveydentilan sekä tyytyväisyyden terveystalouteen säilyttäminen vähintään nykytasolla sekä eriarvoisuuden vähentäminen ja heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien suhteellisen aseman parantaminen.

Kansalaisten terveys sekä sosiaalinen ulottuvuus sisällytetään julkisen sektorin pitkän tähtäimen politiikkaan, ohjelmiin ja toimintalinjoihin sekä kaikissa ministeriöissä osaksi hallinnon tulosohjausta. Tavoitteiden saavuttamista seurataan kehitettävien osoittimien avulla.

Sosiaalialan kehittämisohjelma

Eduskuntavaalien jälkeen, maaliskuun lopussa vuonna 2003 valmistui selvityshenkilöiden ehdotus sosiaalialan kansalliseksi kehittämisohjelmaksi. Keskeiset osat ehdotuksesta sisältyivät Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelmaan. Tätä raporttia kirjoitettaessa ei ole vielä selvää, kuinka ja miltä osin kehittämisohjelma puretaan yksittäisiksi hankkeiksi ja mitä osoittimia hankkeiden toteuttamisen seurantaan tullaan kehittämään.

4 Nykyiset tietolähteet ja tiedontuottajat

4.1 Tiedon perustuottajat sekä tuotettu tietosisältö

Allardtin määritelmää mukaillen työryhmä on yhdistänyt hyvinvointitutkimuksen tarveteoreettisen näkökulman (ihmisillä on tarpeita, joita he pyrkivät tyydyttämään) resurssiteoreettiseen näkökulmaan (ihmisillä on erilaiset voimavarat, joilla ihminen voi ohjata ja hallita elinolojaan).

Ryhmä on tuottanut tietoinventaariomatriisin (liite 1), joka rakentuu seuraavan Allardtin (1976, 1999) luokitukseen tarpeista ja niitä vastaavista hyvinvoinnin perusulottuvuuksista (having = elintaso; loving = yhteisyys; being = sosiaalinen identiteetti) sekä toisaalta näitä kuvaaviin resursseihin (hyvinvoinnin komponentit)

1. Hyvinvoinnin komponentit (suluissa hyvinvoinnin ulottuvuus)

- Työelämä (having-elintaso)
- Taloudelliset voimavarat (having-elintaso)
- Koulutus ja ammatti (having-elintaso)
- Asuminen (having-elintaso)
- Terveys (having-elintaso)
- Paikallisyhteisyys (loving-yhteisyys)
- Järjestöt (loving-yhteisyys)
- Perhe (loving-yhteisyys)
- Tasa-arvo (loving-yhteisyys)
- Ystävyyssuhteet (loving-yhteisyys)
- Koulutus ja sivistys (being-sosiaalinen identiteetti)
- Poliittiset resurssit (being-sosiaalinen identiteetti)
- Vapaa-aika (being-sosiaalinen identiteetti)
- Turvallisuus ja rikollisuus (loving-yhteisyys)

On selvää, että komponentteja ei voi yksiselitteisesti määrittää työryhmän työn viitekehyksenä olevan Allardtin luokituksen mukaan. Esimerkiksi työ muodostaa hyvinvoinnin kannalta tärkeän resurssin, mutta samalla työelämä on monelle tärkeä itsensä toteuttamisen ja sosiaalisen identiteetin muoto.

2. Kustakin komponentista on tietosisällöt inventoitu seuraavalla tutkimustyyppi-luokituksella

1. Tilastot ja rekisterit
2. Toistuvat tutkimukset
3. Barometrit
4. Erillisselvitykset

Liitteenä 2 olevassa taulukossa lajitellaan hyvinvoinnin tilaa kuvaavat tutkimukset tutkimustyypeittäin siten, että mukana ovat myös tutkimusten tiedontuottajatahot ja keskeiset tietosisällöt (hyvinvoinnin komponentit). Liitteen tarkoituksena on osoittaa, että useat keskeiset tutkimushankkeet tuottavat laaja-alaisesti tietoa useista hyvinvoinnin tilan komponenteista.

Inventaariomatriisissa (liite 1) kuvataan laajemmin tutkimusten päätietosisältö, tiedontuottamistapa ja useus sekä tutkimuksissa käytetyt tilasto- ja alueyksiköt.

4.2. Hyvinvointia kuvaava tietotuotanto komponenteittain

Seuraavassa taulukossa esitetään inventaariomatriisissa (liite 1) tarkemmin kuvaillut hyvinvointitutkimukset hyvinvoinnin komponentin mukaan ryhmiteltynä. Tutkimuksista kuvataan tietolähde ja niistä saatavat tärkeimmät hyvinvoinnin tilaa kuvaavat osoittimet (ks. myös liite 2). Lisäksi kerrotaan, kuinka usein tietoa kerätään ja lyhyesti, millä tavalla (tutkimustyyppi). Kuten taulukosta ilmenee, hyvinvoinnin komponenteista elinoloja, etenkin terveyttä, kuvaa-vaa tietoa tuotetaan eri tietolähteistä varsin runsaasti. Sen sijaan yhteisyys ja varsinkin sosiaa-linen identiteetti tulevat vajavaisesti katetuiksi nykyisen tietojärjestelmän puitteissa.

Taulukkoa tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että monet tutkimukset ovat niin monia-laisia, että ne olisi voinut sijoittaa usean komponentin alle. Esimerkiksi Kansanterveyslaitok-sen FINRISKI - tutkimuksessa on mukana osioita, jotka kuvaavat kaikkia hyvinvoinnin osa-alueita. Käytännön syystä tutkimus on luokiteltu useaan osa-alueeseen vain, jos muuttuja-kasauma osoittimen alla on ollut erityisen huomattava.

**Taulukko 4.1 Hyvinvoinnin tilaa kuvaavat tutkimukset hyvinvoinnin komponentin mu-
kaa (numerot viittaavat liitteen 2 numerointiin).**

Komponentti Tietolähde	Hyvinvoinnin osoittimet	Viimeisin /seuraava	Frek- venssi (v)	Tutkimustyyppi
Työelämä				
1. työssäkäyntitilasto	työvoiman ammatti- ja toimialara- kenne		1	tilastot ja rekisterit
20. työnvälitystilasto	työttömät työnhakijat		1/12	- " -
27. työvoimatutkimus	työllisyys/työttömyys		1/12	toistuva tutkimus
28. työolotutkimus	työolot, sukupuolinen tasa-arvo	2003	6-7	- " -
38. ajankäyttötutkimus.	kokonaistyöaika	2000	10	- " -
41. työ- ja terveyskysely	työolot, -terveys	2000/2003	3	- " -
42. sos. & terveydenhuollon henkilöstön työolot	työolot, hyvinvointi, palvelujen laatu henkilöstön arvioimana	1999/2004	5-7	- " -
43. työterveyshuolto Suo- messä	henkilökunnan määrä, koulutus, huol- lossa olevat työpaikat	2000/2003	2-3	- " -
44. nuorten elinolot	nuorten työllisyys/työttömyys	koontitil.		toistuva koontitilas- to
58. työolobarometri	työolojen muutokset	2001	1	barometri
59. työ- ja elämäntyydytysbarometri	työkykyä ylläpitävä toiminta työpaikoilla	2001	3	- " -
70. työyhteisötutkimus	työyhteisöjen muutos	2003	-	erillistutkimus
Taloudelliset voimavarat				
2. kuntien talous ja toiminta	kuntatoiminnan/kustannusten tunnus- lukuja		1	tilastot ja rekisterit
1. työssäkäyntitilas- to/väestölaskenta	verotettavat tulot suhteessa väestö- taustaan		1	- " -
3. tulo- ja varallisuustilasto	veronalaiset tulot tulolajeittain		1	- " -
23. KELAn myöntämien etuuksien määrät	sosiaaliset tulonsiirrot ja niiden koh- taanto		1	- " -
21. maatilarekisteri	muun muassa maatilarakenne		1	- " -
29. kulutustutkimus	kotitalouksien menot	2001	1-3	toistuva tutkimus

30. tulonjakotilasto	kotitalouksien tulot*		1	- " -
31. varallisuustutkimus	väestöryhmien varallisuus	1998	n. 4-6	- " -
32. ECHP/EU-SILC	kotitalouksien tulot ja elinot*	2000, 2004	1	- " -
45. kouluterveyskysely	perheen taloudellinen tilanne (nuoren arvio)	2001/2002	2	- " -
60. sosiaalibarometri	väestöryhmien hyvinvoinnin tilan kehittyminen		1	barometri
61. kuluttajabarometri	kuluttajien luottamus oman taloudellisen tilanteen kehittymiseen		1/12	- " -
64. sosiaaliturvabarometri	kansalaisten käsitys hyvinvoinnista/sosiaaliturvasta	2000	-	erillistutkimus
Koulutus ja ammatti				
5. väestön koulutus rakenne	koulutetun väestön määrä / rakenne		1	tilastot ja rekisterit
6. koulutustilastot	oppilaitosten oppilasmäärät		1	- " -
7. aikuiskoulutustilastot	aikuiskoulutettavat		1	- " -
1. työssäkäyntitilasto	koulutetun väestön määrä ammattitaitain	koontitil.	1	koontitilasto
32. EHCP/EU-SILC	koulutuksen/ammattien muutokset	2000, 2004	1	toistuva tutkimus
33. aikuiskoulutustutkimus	kielitaito, yleissivistävä-/ ammatillinen aikuiskoulutus	2000	5	- " -
45. kouluterveyskysely	15-16-v. koulumenestys, kouluviihtyvyys	2001/2002	2	- " -
Asuminen				
23. asuinolotilasto	asuinolot laajasti		1	tilastot ja rekisterit
9. asuntojen hintatilastot	omistusasumisen hinta		1	- " -
32. ECHP/EU-SILC	asumisen seurantatieto	2000/2004	1	toistuva tutkimus
34. vuokratilastot	vuokra-asuntotilanne		1	- " -
29. kulutustutkimus	asumismenot	2001	1-3	- " -
30. tulonjakotilasto	asumismenot		1	- " -
35. asunto-osakeyhtiöiden tilinpäätöstiedot	asumiskustannukset		1	- " -
51. asunnottomien määrä	asunnottomien määrä		1	- " -
52. asuntorakentaminen & -markkinat	sosiaalinen asuminen		1/4	- " -
36. sos. asumisen muodot	asumisen lainat/tuet		1	- " -
65. vanhusbarometri	ikäntyvien asuminen	1998	n. 4	barometri
Terveys				
25. hoitoilmoitusrekisteri	sairaudet		1	tilastot ja rekisterit
26. tartuntatautirekisteri	tautitartunnat		1/12	- " -
10. kuolemansyyt	kuolleisuus		1	- " -
11. työtapaturmat	työturvallisuus		1	- " -
24. lääkekorvaustilastot	erityiskorvattavat lääkkeet		1	- " -
22. alkoholijuomien anniskelu & myynti	alkoholin kulutus asukasta kohti		1	- " -
32. ECHP/EU-SILC	subjektiivinen terveydentila	2000/2004	1	- " -
46. alkoholikyselyt	alkoholin käyttötavat, seuraukset ja asenteet	2000	4	toistuva tutkimus
47. huumeikyselyt	huumeiden käyttö, seuraukset ja asenteet	2002	4	- " -
48. päihdetapauslaskenta	sosiaali- ja terveyspalvelujen päihdeasiakkaat	2003	4	- " -
50. nuorten terveystapatutkimus	12-18 -v. terveys ja terveystottumukset	2001	2	- " -

49. ESPAD	15-16-v. päihteiden käyttö	2003	4	- " -
53. terveydenhuollon väestötutkimus	terveydentila, toimintakyky, elintavat, palvelujen käyttö	1994	n. 8	- " -
54. aikuisväestön terveyskäyttäytyminen	elintavat, terveydentila		1	- " -
55. eläkeväestön terveyskäyttäytyminen	elintavat, terveydentila, toimintakyky		2	- " -
56. FINRISKI	siarastavuus, tautien riskitekijät	2002	5	- " -
57. terveys 2000	terveydentila, toimintakyky, palvelujen käyttö, elintavat ja -olot	2000	15-20	- " -
66. terveysbarometri	terveyden edistämisen toimintaedellytykset		1	barometri
67. päihdebarometri	päihdeongelmien / palvelutarjonnan trendit	2001	1-2	barometri
74. kehitysvammabarometri	kehitysvammaisten elinolot & palvelujen saatavuus	2002	n. 3	barometri
Paikallisyhteisyys				
12. ulkomaalaistilasto	ulkomaalaisten perhe- & kieliolot, työllisyys		1	tilastot ja rekisterit
13. väestömuutokset	muuttovoitto & -tappio		1	- " -
38. ajankäyttötutkimus	yhteisöllisiin toimintoihin käytetty aika	2000	10	toistuva tutkimus
39. vapaa-aikatutkimus	luottamus yhteisöjen toimintaan, aktiivisuus	2002	10	- " -
62. kuntabarometri	alueiden tulevaisuudennäkymät		½	- " -
75. maahanmuuttajien elinolot	kielitaito, ulkomaisten elinolot	2002		erillistutkimus
78. alueelliset hyvinvointikartoitukset	kunnan/maakunnan asukkaiden kokemukset elinoloistaan			- " -
73. nuorten Suomi	18-26-v. nuorten asenteet	2001	(3)	- " -
71. kuntaSuomi 2004	osallistumisaktiivisuus	2004		- " -
Järjestöosallistuminen				
39. vapaa-aikatutk.	järjestöosallistuminen	2002	10	toistuva tutkimus
64. sosiaalibarometri	järjestöjen toimintamuodot, resurssit		1	barometri
72. kuntaSuomi/ intressiryhmät	osallistuminen, järjestöaktiivisuus	2002		erillistutkimus
Perhe				
14. perhetilastot.	perheiden rakenteet, lukumäärät		1	tilastot ja rekisterit
13. väestömuutokset	väestön kasvun, perheellistymisen dynamiikka		1	- " -
38. ajankäyttötutkimus	ajankäytön päivärytmi	2000	10	toistuva tutkimus
32. ECHP/EU-SILC	perheellisyys	2000, 2004	1	- " -
68. perhebarometri	teemat vaihtelevat		1	barometri
76. avopariaineisto	perheiden hajoaminen	1994-7		erillistutkimus
77. perheellistyminen	perheellistyminen ja elämäntyyli	1989-92		- " -
Tasa-arvo				
63. tasa-arvobarometri	tasa-arvokokemukset		3	barometri
80. miesten naisille tekemä väkivaltakys.	parisuhdeväkivalta, väkivallan uhriksi joutuminen	1997		erillistutkimus
Ystävyssuhteet				
32. ECHP/EU-SILC	sosiaaliset suhteet	2000, 2004	1	toistuva tutkimus
38. ajankäyttötutkimus	sosiaaliseen kanssakäymiseen käytetty aika	2000	10	- " -

39. vapaa-aikatutkimus	sosiaalisten suhteiden yleisyys & merkitys	2002	10	- " -
Koulutus ja sivistys				
15. oppilasvirtatilastot	koulutukseen pääsy, läpäisy, keskeyttäminen		1	tilastotutkimus
Poliittiset resurssit				
16. vaalitulastot	äänestysviikkaus	vaal. jälk.		tilastot ja rekisterit
39. vapaa-aikatutkimus	yhteiskunnallinen osallistuminen	2002	10	toistuva tutkimus
37. tasa-arvotilastot	naisten asema (päättöksen teossa)	2000	epäsään.	- " -
69. nuorisobarometri	nuorten asenteet		1	barometri
Vapaa-aika				
39. vapaa-aikatutkimus	vapaa-ajan toimintoja kuvaavia osoittimia	2002	10	toistuva tutkimus
38. ajankäyttötutkimus	vapaa-aika, harrastaminen	2000	10	- " -
29. kulutustutkimus	kulutusmenot, vapaa-ajan palvelujen käyttö	2001	1-3	- " -
Turvallisuus ja rikollisuus				
17. poliisin tietoon tullut rikollisuus	rikollisuus, rikosten selvitysprosentti		¼	tilastot ja rekisterit
18. syytetyt ja tuomitut	rangaistukset, niiden pituudet		1	- " -
19. oikeustilastot	oikeusolot, konkurssit, velka-ajat		1	- " -
40. rikosten uhrin	tapaturmat, väkivalta/ omaisuusrikollisuus, piilorikollisuus	1997	(5)	erillistutkimus
79. turvattomuustutkimus	turvattomuuskokemukset	1991-5		erillistutkimus

*Tulonjakotilasto ja EU-SILC integroidaan yhdeksi Tulonjako- ja elinolotutkimukseksi vuoden 2004 alusta.

4.3 Yhteys muihin alaryhmiin

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -hankkeen osaryhmät kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueita ja samoja osa-alueitakin eri näkökulmista. Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmä tarkastelee pääosin yksilö- ja osin perhe-/kotitalouskohtaista "toteutunutta" hyvinvointia komponentteittain. Hyvinvointi on tässä viitekehyksessä sekä resurssien hallintaa että subjektiivisesti koettua. Sosiaali- ja terveystaloustietojärjestelmä ja sen toimivuus -ryhmä painottuu palvelujen käyttöön, jota voidaan vain suurin varauksin pitää arviona tai kuvauksena tarpeesta tai hyvinvoinnin vajeesta. Toimeentuloturva-alueet kuuluvat kaikki Toimeentuloturva -ryhmälle, mutta niistä jatkajalostetut osoittimet ja tulonjakovaikutukset väestön hyvinvoinnin tila -ryhmälle. Väestön terveyden tila -ryhmän näkökulmassa korostuu terveys, kun Väestön hyvinvoinnin tila -ryhmä keskittyy hyvinvointiin laajemmin.

Päällekkäisyyksiä ja ryhmien välisiä rajapintoja muodostuu ainakin seuraavissa kohdissa:

komponentti	ryhmä
taloudelliset voimavarat	toimeentuloturva, palvelut
terveys	terveys, palvelut
paikallisyhteisyys	palvelut, terveys
ystävyyssuhteet	terveys
työelämä	toimeentuloturva
asuminen	toimeentuloturva
perhe	toimeentuloturva

Erityisesti maahanmuuttajia ja pakolaisia koskeva tiedonkeruu osoitettiin hyvinvoinnin tila -ryhmälle. Sen sijaan ennalta ehkäisevä työ ei kuulu suoranaisesti yhdellekään Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -hankkeen alaryhmälle ja sitä saatavien tietojen kartoittamista varten hankkeen johtoryhmä päätti kutsua erikseen oman ryhmänsä.

4.4 Tietojen hyödyntäminen ja yhteistyö eri organisaatioiden kesken nykyisin

Sosiaali- ja terveysministeriön 30.5. 1997 asettaman, hallinnonalan tieto- ja tilastotuotantoa tarkastelleen työryhmän muistiossa todettiin, että sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan laitosten toiminta poikkeaa toisistaan huomattavasti, samoin niiden tiedonkeruiden luonne ja tarkoitus. Pääosa laitosten tiedoista kertyy niiden normaalin toiminnan yhteydessä, valvon- nassa ja hallinnollisessa päätöksenteossa. Valtakunnalliset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut koskevat tilastotiedot pohjautuvat kuntien itsensä tarvitsemiin, palvelutapahtumassa kertyviin tietoihin, joista vain osa toimitetaan valtakunnan tasolle. Hallinnonallalla tehdään myös paljon tutkimustyötä, joka pohjautuu edellä mainittuihin tietolähteisiin tai erillisiin tutkimusaineis- toihin. Tutkimustyön erillistiedonkeruut eivät ole aina erotettavissa omaksi selväksi kokonai- suudekseen. Hallinnonalan laitosten normaaliin toimintaan sisältyy myös erilaisten selvitysten ja arvioiden tekeminen ja raja tutkimukseen on häilyvä. (Tieto 2005 taustamuistio.)

Myös paikallisen tiedontarve on kasvussa. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon tie- tojärjestelmä kykenee kuitenkin palvelemaan paikallisia tarpeita vain rajoitetusti. Vaikka kan- sallista tietotuotantoa on nopeutettu, paikalliselta, esimerkiksi kuntatasolta kerättävän tiedon jalostumisessa tilastoksi on oma viiveensä. Tällöin pikaista paikallista tiedontarvetta palvelee tehokkaammin kunnan omasta tietojärjestelmästä saatu tieto. Usein paikallisen tiedontarpeen täyttää myös muu kuin tietojärjestelmästä saatava tieto. Esimerkiksi paikallisilla asiantunti- joilla on usein kattava tietämys toimialueensa oloista jo muutenkin.

Kansallisen, nykyisin korkeintaan vuosittain päivittyvän tietojärjestelmän ohkeen on kehittynyt paikallisia vertaistietojärjestelmiä, joista voidaan tuottaa tietoja tiheämmällä aikasyklillä, esi- merkiksi neljännesvuosittain. Myös muu paikallinen hyvinvointia koskevan tiedon keruu on lisääntynyt paikallisten hyvinvointistrategioiden laatimisen myötä. Kansallinen kysely- ja haastattelututkimus voi vain poikkeustapauksissa tuottaa paikallisia oloja kuvaavaa tietoa, sil- lä yleensä otokoot ovat liian pieniä. Tärkein poikkeus tähän on Kouluterveyskysely, joka on nimenomaan kuntatasoinen nuorten hyvinvointiin keskittyvä kyselytutkimus.

Paikallisen tiedonkeruun yleistyessä vertailtavuus ja koordinaation puute ovat nousseet kas- vavaksi ongelmaksi. Kerättävän tiedon hyödynnettävyyttä myös paikallisesti lisäisi merkittä- västi mahdollisuus koordinaoida tiedonkeruun ja tutkimusasetelman suunnittelua. Paikallista- salla ja kansalaisten tasolla ei myöskään tunneta riittävästi saatavilla olevaa tietoa, sillä tieto- järjestelmiä ei toistaiseksi ole kuvattu kootusti mihinkään käyttäjäystävälliseen muotoon.

Työryhmän muistiossa tuotiin esiin, että sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan laitosten välillä tapahtuu tietojen vaihtoa siltä osin, kuin laissa on tähän valtuudet. Joiltain osin tietojen luovuttamisoikeudet ovat tulkinnanvaraisia johtaneet siihen, että laitosten välistä tietojen hyödyntämistä ei ole pystytty täysin toteuttamaan. Eri viranomaisten tietojen keskinäistä käyt- töä voitaisiin hallinnonallalla edelleen lisätä ja vähentää siten tiedonkeruuta. Kuitenkin jo ny- kyään kansanterveyslaitoksen, Stakesin ja työterveyslaitoksen työnjako on luonteva, toisiaan täydentävä ja yhteistyö toimiva. Laitosten asiantuntemus kattaa sen osaamisen alueen, jota laitosten asiakkaiden ja yhteistyökumppanien hyvä palvelu edellyttää. Sosiaaliturvan tutki-

mus- ja kehittämistoiminnan neuvottelukunta (TUKE) varmistaa hallinnonalalla tehtävän tutkimus- ja kehittämistoimen suuntaamisen ajankohtaisten haasteiden mukaisesti.

Tilastotoimen osalta eri tilastoviranomaisten lainsäädännön yhtenäistäminen luo edellytyksiä joustavampaan tietojen vaihtoon Tilastokeskuksen ja Stakesin välillä. Tilasto- ja tutkimustoimintaa säätelevät myös erilaiset säännökset niin tiedonkeruussa kuin tietojen luovutuksessa. Siksi on tärkeää, että sellaiset organisaatiot, joiden tehtävämäärittelyyn kuuluu sekä tilasto- että tutkimustoiminta, myös erottavat nämä toiminnot toisistaan.

5. Nykytilanteen kansalliset haasteet ja mahdollisuudet

Työryhmä jäsensi hyvinvointia koskevan tiedon kattavuutta, riittävyttä ja tietotarpeita neljän teemakokonaisuuden osalta. Nämä olivat 1) työelämä ja työhyvinvointi, 2) taloudelliset voimavarat, koulutus ja asuminen, 3) terveys sekä 4) yhteisyyttä ja sosiaalista identiteettiä kuvaavat teemat. Teemoittainen arviointi nosti esiin teemaerityisten kysymysten ohella joukon yleisiä hyvinvointitiedon kattavuuteen, riittävyteen ja tietotarpeisiin liittyviä ongelmia. Seuraavassa esitellään kootusti ensin nämä yleiset havainnot ja haasteet sekä joitain teemoittaisia erityispiirteitä.

5.1 Yleiset hyvinvointitiedon haasteet

Yleinen hyvinvointitietoon liittyvä ongelma on tiedon riittävyys kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Vaikka tietoa tuotetaan hyvinvoinnin eri osa-alueilta runsaasti, ajallinen ja paikallinen seuranta ei aina ole mahdollista. Myöskään esimerkiksi palvelujärjestelmästä kertyvä tieto ei - lähes täydellisestä kattavuudestaan huolimatta - aina ole muodoltaan sellaista, että sen merkitys hyvinvointinäkökulmasta tarkasteltuna olisi kovin selvä.

Valtakunnallisella tasolla vuotuinen tietopohja on etenkin elinoloja kuvaavien tilastojen ja rekisterien osalta riittävä, mutta tietojen käytettävyyttä vähentää tuotannon viiveisyys. Viiveet ovat ongelma etenkin paikallisella tasolla, jossa kansallinen tiedontuotanto ei kykene vastaamaan usein nopeasti kehittyviin paikallisiin tietotarpeisiin. Kuntien välisten hyvinvointierojen kehityksen seuranta on sosiaali- ja terveysministeriön strategisissa tavoitteissa yksi keskeinen näkökulma. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tason ja toimivuuden turvaaminen sekä sosiaaliturvan kestävä rahoituksen edistäminen edellyttävät ajantasaista tietoa kuntien ja niiden väestön hyvinvoinnista. Koska sosiaaliturvan ja palvelujen käyttäjien taustatietojen saanti vaihtelee, harjoitetun politiikan hyvinvointivaikutuksia voi olla vaikea arvioida tuotetun tiedon pohjalta.

Tiedontuotannon pirstaloituminen on tosiasia. Sirpaletietoa tuotetaan paljon. Tietotuotannon jatkuvuuden puute on monella hyvinvoinnin osa-alueella selvä ongelma. Kun yhtäällä supistetaan valtakunnallista tietoinfrastruktuuria, toisaalla syntyy kertaluonteista, ajallisesti ja paikallisesti erityistä tutkimusta. Yllättävän suuri osa niin valtakunnan kuin paikallistason hyvinvoinnin seurannasta perustuu erillisrahoituksella ylläpidettävään tiedonkeruuseen. Jalostetummasta ja tulkittusta tiedosta on puutetta. Eri lähteistä tulevien tietojen yhdistäminen muodostuu ongelmaksi.

Pitkittäisseurantatietojen puute on myös vakava aukko tilastotuotannossa. Tätä puutetta korjaavat Tilastokeskuksen tähän mennessä ainoa pitkittäiskyselytutkimus ECHP ja väestö- sekä työ-

säkäyntitilastojen pitkittäistiedostot vain pieneltä osin. Pitkien aikasarjatietojen vertailukelpoisuuden ja tulkintojen monimutkaisuuden vuoksi mikään mekaaninen tai rutiininomainen seuranta-tieto ei kuvaa ilmiötä luotettavasti. Uusia pitkittäistiedon lähteitä on kehitetty erityisesti hallinnollisten aineistojen käyttöä tehostamalla, ja käyttämällä hyväksi paikkatietojärjestelmiä ja henkilötason yhdistelyjä. Aineistojen tuottaman tiedon käyttö edellyttää tutkivaa otetta. Esimerkiksi koulutuksen osalta pitkittäistietoja on tuotettu ja niitä kehitetään edelleen. Koulutuksen tasa-arvovaikutusta ja elinkaarivaikutuksia tutkitaan monella akateemisella taholla.

Tiedon hyödyntämisen esteeksi voi etenkin paikallisesti tai kansalaisjärjestöjen ja muiden erityisryhmien osalta muodostua myös tiedon kalleus. Esimerkiksi pienten erityisryhmien hyvinvoinnin selvittäminen voi vaatia hankalia useiden rekisterien yhdistämisistä, joiden muodostaminen maksaa verraten paljon. Näiden kustannusten kattamiseen kansalaisilla tai pienillä kansalaisjärjestöillä on harvoin mahdollisuuksia.

Yhtenä erityisryhmänä työryhmä toi esiin maahanmuuttajia koskevan hyvinvointitiedon. Maahanmuuttajien työllisyydestä, terveydestä, kotoutumisen onnistumisesta jne. on niukasti tietoa saatavissa. Maahanmuuttajaväestö ja muut syrjäntäuhan alaiset väestöryhmät ovat Suomessa sangen vähälukuiset, joten tavanomaisiin väestöotoksiin perustuvat tietolähteet eivät tuota luotettavaa kvantitatiivista tietoa mainittujen ryhmien hyvinvoinnista. Arkaluonteisten tietojen (muun muassa etnisen taustan) rekisteröintikielto estää myös hallinnollisen tiedon keräämisen ja tallentamisen. Tämän aihepiirin tutkimus siis edellyttää erillisratkaisuja ja -rahoitusta.

5.2 Teemoittaiset haasteet ja kehittämistarpeet

Yleisten tiedontuotantoon liittyvien kysymysten lisäksi työryhmän työ osoitti seuraavia teemoittaisia haasteita ja kehittämistarpeita.

Työelämää koskeva tiedontuotanto kattaa vain osittain taitoja, elinikäistä oppimista ja urakehitystä kuvaavat tiedot. Esimerkiksi digitaalista lukutaitoa ei toistaiseksi seurata. Erityisesti työelämän joustoja ja työn varmuutta (esimerkiksi irtisanottujen osuus) kuvaavaa tietoa on saatavissa vain niukasti. Työn ja muun elämän tasapaino (kuten kattava tieto isyyslomaa pitävistä, vanhempainloman jakautuminen isien ja äitien kesken, osa-aikatyön osuus) on niin ikään vajavaisesti kuvattu nykyisen tiedontuotannon puitteissa. Myös työmarkkinoiden moninaisuus, joka käsittää maahanmuuttajien työolojen ohella myös ikäryhmittäisen, elinvaiheen mukaisen ja sukupuolittaisen työvoimakäytön, on kuvattu puutteellisesti.

Huono-osaisuuden kasautumista, eli samanaikaista yksilötason huono-osaisuutta muun muassa terveyden, taloudellisten voimavarojen, koulutuksen ja asumisen suhteen ei seurata säännöllisesti. Vaikka huono-osaisuuden komponenteista on paljon tietoa, itse kasautumisesta ei saa tietoa. Tähän on syynä komponenttikohtaisten tilastojen välisten yhteyksien puute, mikä ilmenee kirjavana ja satunnaisen tuntuisena taustatietovalikoimana, yhteen sopimattomina tilastoyksiköinä ja vaihtelevana raportointina. Tietojen yhteiskäyttö siis on vaikeata, vaatii asiantuntemusta ja perustietojen uudelleen käsittelyä.

Syrjäytymisen ehkäisyn seurannassa olisi tärkeää seurata kasautuvan huono-osaisuuden määrää ja huono-osaisuuden muotojen yhteyksiä. Tietoja on - joskin vaihtelevin käsittein ja mitausmenetelmin - saatavana väestöryhmittäin ja kunnittain. Kasautuvan huono-osaisuuden monitorointi olisi järkevintä järjestää jonkin jo olemassa olevan valtakunnallisen kysely- tai haastattelututkimuksen yhteyteen.

Terveyttä koskevan tiedontuotannon arviointi kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005-hankkeessa varsinaisesti Väestön terveyden tila-ryhmälle, joten Väestön hyvinvointin tila -ryhmässä arvioitiin terveyttä koskevan tiedon keruuta lähinnä läheisimmin hyvinvointiin yhteydessä olevista, terveyden positiiviseen ulottuvuuteen sekä eriarvoisuuteen liittyvistä näkökulmista. Huomiota kiinnitettiin erityisesti kolmeen tietoon: 1) koettua terveyttä ja terveyteen liittyvää elämänlaatua kuvaaviin tietoihin, 2) sellaisiin terveyden ja toimintakyvyn ulottuvuuksiin, jotka säätelevät oleellisesti henkilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnassa normaalina pidettävään elämään ja hankkia sen kannalta tarpeellisia resursseja sekä 3) väestöryhmien välisiin terveyseroihin.

Väestön terveyden ja toimintakyvyn kehitystä sekä väestöryhmien välisiä eroja kuvaavien indikaattoreiden tuottamiseksi tarvittavia pohjatietoja on Suomessa pääosin hyvin saatavissa. Merkittävimpänä aukkona tietotuotannossa voidaan pitää lasten, varsinkin alle 12-vuotiaiden, terveyttä koskevien tietojen niukkuutta. Ongelma on selkein niiden terveyden ulottuvuuksien osalta, joita koskevien havaintojen tekeminen edellyttää joko suoraan lapsilta tai heidän vanhemmiltaan kyselyn, haastattelun tai muiden vastaavien menetelmien avulla saatavaa tietoa. Tällainen ulottuvuus on muun muassa terveyttä ja siihen liittyvää elämänlaatua koskeva subjektiivinen kokemus.

Vaikka pohjatiedot ovat suurelta osin riittäviä, ongelmaksi nousee niihin perustuvien varsinaisten indikaattoreiden tuottaminen yhtenäisesti ja säännöllisesti. Esimerkiksi terveen/toimintakykyisen elinajan odotteen ja sen väestöryhmien välisten erojen kehitystä koskevia tietoja ei tuoteta rutiniinomaisesti, vaikka ne olisivat keskeisiä myös väestön hyvinvoinnin tilan seurannan kannalta.

Jatkohaasteeksi nousee lasten osalta saada tietoa erilaisista fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen liittyvien piirteiden trendeistä ja väestöryhmien välisistä eroista jo murrosikää edeltävistä ikävaiheista. Tämän toteuttamiseksi tulisi tutkia, miten neuvola- ja kouluterveysjärjestelmän piirissä kertyvää tietoa olisi mahdollista hyödyntää tällaisten indikaattoreiden tuottamisessa sekä selvittää, mitä muita tiedonkeruutapoja olisi käytettävissä etenkin lasten koetun terveyden ja hyvinvoinnin seurannassa.

Työikäisten ja varttuneempien hyvinvoinnin kehityksen seuraamiseksi keskeinen haaste on varmistaa, että terveyttä koskevissa tutkimuksissa kootaan mahdollisimman yhdenmukaisin mittarein tietoa myös koetusta terveydestä ja työkyvystä sekä terveyteen liittyvästä elämänlaadusta muiden terveystietojen ohella.

Etenkin iäkkäiden terveyttä ja terveyteen liittyvää elämänlaatua koskevien tietojen keräämisessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että myös laitospöytäkirjojen tai muuten terveydentilaa heikompien tilanteesta saadaan mahdollisimman kattava kuva. Hyvinvointinäkökulmasta toimintakyvyn mittareissa tulisi kiinnittää huomiota fyysisen toimintakyvyn ohella myös kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn.

Tietojen keruun ja jatkojalostuksen osalta olennaista on keskeisten toistuvien, koko maata tai lähes koko maata edustavien kysely-, haastattelu- ja terveystarkastustutkimusten jatkuvuuden turvaaminen, tutkimusten työnjaon selkiyttäminen ja kerättävien tietojen vertailukelpoisuuden varmistaminen (AVTK, EVTK, FINRISKI, Terveys 2000, Terveystietokeskuksen väestötutkimus, Kouluterveyskysely, NTH, ESPAD, WHO-HBSC).

Nykyinen yksittäisten tutkijoiden ja tutkijaryhmien harrastuneisuuteen nojaava tietojen analysointi ja raportointi joidenkin keskeisten yleisten indikaattoreiden kohdalla tulisi saattaa vaki-

naisemmalle pohjalle (terve/toimintakykyinen elinaika, väestöryhmien väliset kuolleisuus- ja muut terveyserot).

Yhteisyyssuhteita ja itsensä toteuttamista arvioitiin kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen näkökulmasta. Tältä kannalta järjestöjen suhdetta tietotuotantoon voidaan kuvata seuraavasti.

Järjestötoiminnasta sinänsä kaivataan säännöllisesti kerättävää tietoa. Varsinainen tilasto- ja rekisteritieto järjestöistä puuttuu kokonaan. Sisältöjä ovat muun muassa järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden tuottamat palvelut (sisällölliset painopisteet, toimintamuodot sekä kohde-ryhmä), järjestöjen vertaistuki ja muu vapaaehtoistoiminta sekä järjestöjen työllistäminen.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen tiedot käsittelevät varsin tarkasti eriteltynä vain naapuriapua. Järjestötyöhön ja erityisesti vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on luokiteltu kärkeasti. Eri tyyppiseen yhdistys-/järjestötoimintaan osallistumisesta kaipaisi lisätietoa. Myös vapaaehtois-toiminnan osalta toimintamuotojen jonkinasteinen tarkempi erittely toisi valaistusta toimijoista ja toiminnan volyymista; molemmat ovat tietoja, joita monesti kysytään. Ajankäyttötutkimuksen otos-koko ei riittäne tältä osin tarkennuksiin. Toiminnan koetusta merkityksellisyydestä, toimintamotiiveista tai osallistumisen esteistä on edelleen pitäydyttävä erillistutkimuksissa.

Tiedon käyttäjinä järjestöt tarvitsevat ajantasaista tietoa. Vaikuttaminen ja kansalaisten/jäsenistön edunvalvonta edellyttää etenkin erityisryhmiä koskevaa tietoa. Tällainen tieto on monelle järjestölle myös toiminnan suunnittelun kannalta erittäin keskeistä, esimerkiksi palveluasumisen ja koulutustarpeiden arvioinnissa. Myös tiedon laatu voi olla heikkoa tai tieto voi olla hankalasti saatavissa. Pieniä vamma-/sairausryhmiä (esimerkiksi poliovammaisat) koskevat tilasto- ja rekisteritiedot voivat olla puutteellisia tai vaativat hankalia useampien rekistereiden yhdistämistä.

Palveluja ja muita toimintoja suunniteltaessa olisi keskeistä kuunnella myös kohde-/käyttäjäröhmän mielipiteitä. Esimerkiksi vanhusten (tai jonkin erityisryhmän, esimerkiksi vammaisten) palveluja, vapaa-ajanviettoa ja asumista ovat harvemmin suunnittelemassa asianosaisia edustavat henkilöt itse, jolloin tarpeet ja niiden toteutusmallit määrittyvät muista lähtökohdista. Myös kansalaisten "strukturoidun" osallistuminen jää kansallisessa tietotuotannossa helposti pimentoon. Yksi osa tästä ovat kansalaisten kyvyt ja mahdollisuudet käyttää tietoverkkoja, sillä yhä enemmän kontakteja ja palveluja hoidetaan tai suunnitellaan siirrettäväksi tietoverkkoihin. Kysymys tietoverkkojen hyödyntämismahdollisuuksista on erityisen akuutti ikääntyvien ja erilaisten sairaus- ja vammaryhmien kannalta.

Tasa-arvokysymysten osalta myös prostituutiota ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa tietoa olisi syytä pyrkiä sisällyttämään kansalliseen tiedontuotantoon. Samoin myös ympäristöön liittyvät tekijät kuten luonnon ja toisaalta rakennetun ympäristön koettua merkitystä olisi hyvä seurata.

6. Nykytilanteen kansainväliset haasteet

6.1 Euroopan unionin tilasto- ja tutkimusyhteistyö

Kansainvälinen sosiaalitilastollinen yhteistyö on jatkuvasti vilkastunut, erityisesti EU:n toimesta. Euroopan yhdentymiskehityksen kannalta on tärkeää, että Unionin jäsenmaiden tilastojärjestelmät tuottavat mahdollisimman vertailukelpoisia tilastotietoja. Tilastojärjestelmiä kehitetään jäsenmaiden yhteistyönä komission johdolla.

Neuvoston asetus (EY) N:o 322/97 yhteisön tilastoista on kansallisia tilastolakeja vastaava yhteisön tilastotointoa yleisesti ohjaava säädös. EY:n tilastoasetusta sovelletaan yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyviin tilastoihin. Kansallista tilastolakia sovelletaan täydentävänä säädöksenä neuvoston edellä mainittuun asetukseen siltä osin kuin on kyse yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyvistä tilastoista.

Suomen sosiaalitilastoihin yhdentymiskehitys ei ole tuonut suuria rakenteellisia muutoksia. Olemassa olevat kansalliset tilastot muodostavat perustan, jonka kansainvälistä vertailtavuutta parannetaan jatkuvasti ja asteittain. Näköpiirissä on vain yksi uusi vuotuinen sosiaalitilasto, EU-SILC, jonka aloitus Suomessa näyttää todennäköiseltä vuonna 2004. Sekin toteutetaan integroimalla uusi tutkimus olemassa olevaan tulonjakotilastoon. EU tukee eri tavoin myös tois-tuvaistutkimusten yhdenmukaistamista. Euroopan tilastojärjestelmää kehitetään toisaalta säädöspohjaisesti, toisaalta suosituksiin ja herrasmiessopimuksiin perustuen.

Eurostat kehittää Euroopan tilastojärjestelmään (ESS) sisältyviä väestö- ja sosiaalitilastoja jatkuvasti sekä perustilastoinnin osalta että tietokantojen kokoamisen ja ylläpidon muodossa. Muuta tilastomuotoista tietoa syntyy osoittimien rakentamisen ja niihin liittyvän tutkimustoiminnan tuloksena. Lisäksi komissio on aktiivinen sosiaalipoliittisiin ohjelmiin liittyvien ad hoc -tutkimusten teettäjä. Hyvinvointia koskeva tietoa-alue sijoittuu komission ohjelmissa sangen monen otsikon alle, huomattavimpina niistä köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy, työllisyys-, tasa-arvo- ja elinikäisen oppimisen ohjelmat.

EU:n sosiaalitilastojen säädöspohjaisuus on yleistynyt ja yleistyy jatkossa. Asetuksin säädellyt tutkimukset on samanlaistettu hyvin tarkasti tiedonkeruumenetelmiä, tietosisältöä ja tiedonkäsittelyä myöten. EU on ottanut itselleen myös huomattavan julkaisemisvastuun niistä. Keväällä 2003 tilanne on se, että työvoimatilastojen, palkkarakenne- ja työvoimakustannus-tutkimusten sekä työtapaturmatilastojen säädöspohja on jo olemassa ja tulonjako- ja elinolotilaston puitelaki ja toimeenpanoasetukset ovat päätösvaiheessa. Koulutus- ja muuttoliiketilastojen säädöspohja on valmisteilla.

Kulutustutkimuksen, ajankäyttötutkimuksen, kulttuuritilastojen ja monien muiden väestö- ja sosiaalitilastojen EU-harmonisointi perustuu suosituksiin ja yksittäisiin sopimuksiin. Harmonisointi tapahtuu joko käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia yhtenäistämällä tai suunnittele-malla survey-tutkimuksiin yhteisiä moduuleja, joiden tiedonkeruu, käsittely ja jalostus on yhtenäistetty. Sosiaaliturvajärjestelmien tilastointikehikon (ESSPROS) harmonisointi on yksi merkittävä EU-tason saavutus, jota koko ajan kehitetään edelleen.

Eräiden tietoa-alueiden, kuten huumeiden seurannan kehittämiseksi (ETY N:o 302/93) on perustettu yhteiseurooppalainen virasto. Huumeiden osalta EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) on osana seurantatyötään kehittänyt harmonisoidut indikaattorijärjestelmät huumeiden käytön ja ongelmakäytön yleisyyden arvioimiseksi, sekä

huumehoidon ja -kuolemien että huumeisiin liittyvien tartuntatautien seurantaan. Huumeiden osalta lähiajan kehittämishaasteena on luoda Euroopan unionin huumeita koskevan toimintaohjelman (2000-2004) pysyvä seurantajärjestelmä.

EU laajentaa jatkuvasti tilastoinnin substanssialaa kannustamalla jäsenmaita parantamaan lähivuosina esimerkiksi asunnottomuuden, lasten päivähoidon, työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja sukupuolten tasa-arvon tilastointia. Maahanmuuttajien sosiaalisiin olosuhteisiin kehoitetaan kiinnittämään erityistä huomiota. Myös vammaistilastointia ja päihdetilastoja kehitetään.

6.2 Pohjoismainen tilastoyhteistyö

Pohjoismainen sosiaalitilastollinen (NOSOSKO) komitea perustettiin 1946 tarkoituksenaan luoda perusta sosiaaliturvajärjestelmiä koskevan vertailukelpoisen tiedon kehittämiseksi. Vastaava terveystilastokomitea (NOMESKO) perustettiin vuonna 1966 Pohjoismaiden ministerineuvoston esityksestä. Vuodesta 1979 asti komiteat ovat olleet pysyviä yksikköjä Pohjoismaiden ministerineuvostossa sekä Pohjoismaisessa sosiaalipolitiikan komiteassa.

NOSOSKO julkaisee vuosittain tilastokirjaa "Social tryghed i de nordiske lande". Julkaisu toimitetaan sekä tanskaksi että englanniksi. Koska julkaisu kattaa koko sosiaaliturvan, siinä on mukana myös terveydenhuoltoon liittyviä tietoja. Julkaisu sisältää lisäksi tietoja eri palvelujen ja etuuksien saajista sekä sosiaalimenoista ESSPROS (The European System of Integrated Social Protection Statistics) tilastointijärjestelmän pääluokkien mukaisesti. NOMESKO julkaisee vuosittain tilastokirjan "Health Statistics in the Nordic Countries. Helsestatistik for de nordiske lande". NOMESKO:n työryhmät pyrkivät kehittämään oman osa-alueensa tilastointia. Terveydenhuollon kustannus- ja rahoitustietojen vertailukelpoisuuden edistämiseksi toimii myös epävirallinen pohjoismainen SHA (System of Health Accounting) yhteistyöverkosto, joka raportoi työstään muun muassa NOMESKO:lle.

6.3 Muu kansainvälinen tilasto- ja tutkimusyhteistyö

EU:n lisäksi myös Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ja YK alajärjestöineen ovat tärkeitä kansainvälisiä suositusten, sopimusten ja sosiaali-indikaattorihankkeiden ylläpitäjiä koskien väestölaskentoja, väestötilastoja, koulutustilastoja, työvoimatilastoja ja terveystilastoja. OECD:llä on myös huomattavat tietokannat ja vilkasta omaa tutkimustoimintaa. YK:n ihmisoikeussopimuksien sekä huumausaineyleissopimusten seuranta ylläpitää merkittäviä tietotarpeita. OECD:n sosiaali- ja terveystietokannan kehittämisestä vastaa pääasiassa OECD:n sihteeristö. Viime vuosina kehittämisen pääpaino on ollut terveydenhuoltomenojen viitekehityksenä toimivassa SHA-tilinpitojärjestelmässä (System of Health Accounting) ja sen implementoimisessa eri jäsenmaissa.

YK ja OECD:n suosituksilla on suuri vaikutus tilastotoimintaan. Lisäksi nämä järjestöt pyrkivät edistämään tietojen levitystä. YK ja OECD eivät kuitenkaan voi velvoittaa tietojen toimittajia muokkaamaan tietojärjestelmien sisältöä tai menetelmiä vertailukelpoisuuden takaamiseksi, vaan kansallisista tietojärjestelmistä valikoidusti kerätyn tiedon vertailua helpotetaan lähinnä metadatan ja esittämistapoja koordinoimalla.

Sosiaali- ja terveysturvan tietouudistuksenkin kannalta on tärkeää ottaa huomioon kansainväliset tietotarpeet, tärkeimpinä EU:n tietotarpeet nykytilanteessa, jossa Euroopan sosiaalisen mallin kehittäminen avoimen koordinaation keinoin on aktiivista. Erityisen haastavaa on tilas-

totuotannon jatkuvuuden ja mahdollisten kansallisten erityispiirteiden kuvaamisen turvaaminen silloin, kun kansallisesti hyvin toimineita järjestelmiä uudistetaan kansainvälisen vertailukelpoisuuden parantamiseksi.

7. Hyvinvoinnin osoittimet (indikaattorit)

Työryhmän toimeksiannossa määritellään yhdeksi tavoitteeksi esittää väestön hyvinvointia kuvaavia keskeisiä osoittimia. Tällaisten osoittimien kehittäminen on yleistynyt niin Euroopan unionin kuin kansallisella ja paikallisellakin tasolla. Kuten liitteestä 3 havaitaan, järjestelmät tuottavat toistaiseksi jossain määrin erilaisia osoittimia samanlaisistakin hyvinvoinnin osa-alueista.

Euroopan unionissa lähtökohtana on, että yhteisötasolla sovitaan yhteisistä tavoitteista, jonka jälkeen jäsenvaltiot tekevät kansallisia suunnitelmiaan näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmien toteutumisen seuraamiseksi ja raportoimiseksi tarvitaan yhteisesti sovittuja ja vertailukelpoisia osoittimia (indikaattoreita). Euroopan huippukokouksessa Lissabonissa vuonna 2000 sovitun kasvustrategian toteuttaminen vaatii toimenpiteitä niin talouden, työllisyyden kuin sosiaalisen kehityksenkin saralla. Tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden tehokkuutta seurataan rakenneindikaattoreiden avulla (liite 3). Rakenneindikaattoreita on EU-tasolla kehitetty kaikille tärkeille politiikan lohkoille. Näitä ovat työllisyys, innovaatiot ja tutkimus, talousuudistukset, sosiaalinen koheesio, ympäristö sekä yleiset taloudellista taustaa kuvaavat osoittimet. Jokainen osoitin on jaettu seitsemään alamittariin, joilla mainittua ilmiötä pyritään kuvaamaan.

Väestön hyvinvointia koskevat tavoitteet kuuluvat monien eri politiikan lohkojen alle, mutta erityisen tärkeitä ovat sosiaalisen koheesion indikaattorit (18 kpl), jotka sovittiin Laekenin Eurooppa-neuvostossa vuonna 2001 (liite 3). EU:n sosiaalisen koheesion indikaattorit koskevat etenkin taloudellista hyvinvointia (köyhyyttä ja tulonjakoa), mutta ne kuvaavat hyvinvointia myös työn (työttömyyttä kuvaavat indikaattorit), koulutuksen (koulutuksen vähäisyys ja puute) ja terveyden kautta (elinajan odote, koettu terveys).

Myös monet muut kansainväliset järjestöt kehittävät hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Yhtenä esimerkkinä on taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) joka on kehittänyt indikaattorijärjestelmän kuvaamaan sekä terveys- että sosiaalioloja. Terveysindikaattorit kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -ryhmän toiseen alaryhmään, joten tässä kuvataan vain jälkimmäisiä. Sosiaali-indikaattorijärjestelmässään OECD ottaa esiin seitsemän yleistä sosiaalis-taloudellista tilannetta kuvaavaa taustamuuttujaa, sekä teemoittain muuttujia, jotka koskevat omaa kykyä selviytyä yhteiskunnassa, tasa-arvoa, terveyttä sekä sosiaalista koheesiota. Teemoittaiset muuttujat jaetaan lisäksi sosiaalista tilannetta ja siihen liittyviä toimia koskeviin indikaattoreihin. Jokaisen teeman tilannetta tai toimia koskeva indikaattori jaetaan 6 - 12 konkreettiseen mittariin.

Pohjoismaisista sosiaali- ja terveysalan tilastoista vastaavat NOMESKO ja NOSOSKO (ks. luku 6.2). Tiedot kerätään vuosittain ja julkaistaan kahtena pohjoismaisena tilastojulkaisuna. Syksyllä 2002 pohjoismaisen yhteistyön pohjalta avattiin kaikkien Pohjoismaiden tärkeimmät sosiaali- ja terveysindikaattorit vuodesta 1995 sisältävä tietokanta osoitteessa <http://www.nom-nos.dk/Database/Indicators>.

Suomessa hallitusohjelmaan ei ole yleensä kirjattu monia määrällisiä tavoitteita. Hallituksen asettamat tavoitteet on jaettu eri ministeriöiden vastuulle ja niiden toteutumista seurataan hankesalkkuseurannan avulla. Tavoitteiden toteutumisen seuranta on painottunut toimenpiteiden toteuttamisen seurantaan, ei niinkään määrällisten tavoitteiden seurantaan. Seuranta on myös selkeästi ministeriökohtaista enemmän kuin valtioneuvostotasosta. Ministeriöillä on vaihtelevasti politiikan seurantaan valjastettuja osoittimia.

Sosiaali- ja terveysministeriön strategista ohjausta palvelemaan on hallinnonalalla tehty työtä indikaattoreiden kehittämiseksi. Päänavaus indikaattorityössä on tehty juuri ministeriön strategisten tavoitteiden arvioimiseksi. Ministeriön toimintapoliittisessa strategiassa linjataan sosiaali- ja terveystalouden päätavoitteiksi terveyden ja toimintakyvyn edistäminen, työelämän vetovoiman lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy ja hoito sekä toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva. Näiden tavoitteiden saavuttamista seurataan yleis- ja seurantaindikaattoreilla (liite 3).

Yleisindikaattorien määritellään kuvaavan koko ilmiökentän muutosta ja niitä voidaan kuvata aikasarjoina tai trendeinä. Yleisindikaattorilla seurataan, ovatko ministeriön ja sen hallinnonalan virastojen ja laitosten tulokset kehittymässä strategioiden suuntaan. Yleisindikaattoreita käytetään lähinnä kertomuksissa ja muissa julkaisuissa. *Seurantaindikaattorien* määritellään ilmaisevan sitä, missä määrin asetetut tavoitteet on saavutettu tietyssä ajanhetkenä. Seurantaindikaattorit ovat konkreettisia mittareita. (Ikonen ja Saloheimo 2002.)

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen viisi yleisindikaattoria ovat elatussuhde, elinajan odote, terveen elinajan odote (ei haittaavaa pitkäaikaissairautta, koettu terveys, itsenäinen selviytyminen), väestöryhmien väliset erot elinajanodotteessa ja väestöryhmien väliset terveyserot. Näille on määritelty muun muassa ikäryhmittäin kymmenen seurantaindikaattoria (esimerkiksi päivittäisten toimintavaikeuksien yleisyys ikäihmisillä).

Työelämän vetovoiman lisäämiseen liittyvät neljä yleisindikaattoria kuvaavat työllisyysastetta (ikäryhmittäin), rakennetyöttömyyden osalta pitkäaikaistyöttömyyttä ja toistuvaa työttömyyttä sekä alkaneita varhaiseläkkeitä ja työhöntuloikää. Niihin liittyy kymmenen seurantaindikaattoria, jotka kuvaavat työhyvinvointia, tasa-arvoa työssä sekä toimeentuloturvaa ja kannustavuutta.

Syrjäytymisen ehkäisyä ja hoitoa kuvataan toimeentulotuen käytön, köyhyysasteen, alueellisten erojen, itsemurhien ja rikollisuuden määrän avulla. Syrjäytymistä seurataan lasten ja nuorten aseman, pitkäaikaistyöttömyyden, alueellisten hyvinvointierojen (köyhyys, toimeentulotuki) ja päihteisiin liittyvien indikaattorien avulla.

Lisäksi palvelujen toimivuutta kuvataan neljän yleis- ja kymmenen seurantaindikaattorin avulla sekä toimeentuloturvaa kahden yleis- ja kolmen seurantaindikaattorin avulla.

Indikaattoreita on kehitetty myös sektorin tiettyjen erityistavoitteiden tueksi. Terveys 2015 - kansanterveysohjelman seurantaan ollaan muodostamassa indikaattorijärjestelmä (Kansanterveyslaitos, Stakes ja Työterveyslaitos yhdessä), joka sisältää terveyden ohella myös etenkin lasten ja ikääntyneiden hyvinvointia laajemmin kuvaavia indikaattoreita. Ikäryhmittäin määritellään 35 avainindikaattoria ja näille 148 täydentävää indikaattoria. Lisäksi ehdotetaan terveen eliniän, terveyspalveluihin, terveyteen ja ympäristön tyytyväisyyden sekä terveyteen liittyvän eriarvon seurantaan 17 avainindikaattoria ja 68 täydentävää indikaattoria.

Sosiaali- ja terveysministeriön strategisten tavoitteiden toteutumista palvelevien indikaattoreiden ohella väestön hyvinvointia kuvaavia indikaattoriluetteloita on sosiaali- ja terveyssektorilla tarjolla muitakin. Stakesissa on tällä hetkellä valmisteilla tai käynnissä useita hankkeita, joissa kehitetään osoittimia hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Näitä alueita ovat mielenterveyden häiriöt (7 osa-alueita), kouluterveyskyselyn lasten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit (40 indikaattoria) ja kuntien hyvinvointikertomuksen indikaattorit (50 kuntaindikaattoria).

Stakesin eri hankkeiden lähtökohdat poikkeavat toisistaan. Esimerkiksi mielenterveyden häiriöitä kuvaavia indikaattoreita on hahmoteltu eurooppalaisen indikaattorijärjestelmän saavuttamiseksi. Projekti määrittelee niiksi seuraavat: 1) demografiset eli väestölliset indikaattorit, 2) sosiaalisen kuormituksen indikaattorit, 3) sosiaalisen tuen indikaattorit, 4) positiivisen mielenterveyden indikaattorit, 5) subjektiivista kokemusta heijastavat indikaattorit, 6) sairastavuutta ja vammoja kuvaavat indikaattorit, ja 7) kuolleisuusindikaattorit. Stakesin hyvinvoinnin ja terveyden osoitinpankissa puolestaan kehitetään kuntatasosta lähtien saatavilla olevia ja jo koeteltuja osoittimia kokonaisuuksiksi, jotka helpottavat indikaattorien soveltamista käytännössä. Tulkin-
taa helpottaa jokaisen indikaattorin yhteyteen liitetty metatieto, joka sisältää osoitinta kuvaavaa tietoa. Lisäksi osoitinpankki tuoteistetaan internet-ympäristöön helppokäyttöiseksi kokonaisuudeksi, jossa indikaattorien tarkastelu eri ulottuvuuksilta on mahdollista.

On myös otettava huomioon, että koska indikaattoreita rakennetaan eri hallinnonaloilla, löytyy hyvinvoinnin kehitystä koskevia indikaattoreita sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan ulkopuoleltakin. Ympäristöministeriö on kehittämässä elinympäristöä koskevaan tietokenttään liittyvää tietojärjestelmää. Tulevaisuudessa tietokantoihin olisi tarkoitus liittää myös sosiaalista ympäristöä koskevia mittareita. Ympäristökeskus on niin ikään koonnut oman indikaattori-luettelonsa kuvaamaan kestävästä kehityksestä. Se jakaantuu ekologisiin, taloudellisiin ja sosiaalis-kulttuurisiin aihealueisiin, joista erityisesti viimeiseen aihealueeseen sisältyy hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Sosiaalis-kulttuuriset indikaattorit määritellään seuraavilta osa-alueilta: väestön kehitys, elämäntavat ja sairastavuus, työvoima, sosiaaliset ongelmat ja tasa-arvo, koulutus, tutkimus ja osallistuminen, tiedon saanti, kulttuuriperintö, etniset ryhmät ja kehitysyhteistyö.

Kansallisen tason kehitystyön lisäksi indikaattoreita rakennetaan myös paikallisella ja alueellisella tasolla. Kaupungeilla ja kunnilla on tähän työhön vaihtelevia voimavaroja ja Suomesta löytyy useita keskenään toisistaan poikkeavia hyvinvoinnin (ja terveyden) kehitystä koskevia indikaattorihankkeita. Kansanterveyslaitos on jo pitkään työskennellyt yhteistyössä kuntien ja alueiden ja myös Stakesin kanssa hyvinvointi- ja erityisesti terveysindikaattoreiden toteuttamiseksi. Hyvä esimerkki tästä yhteistyöstä on äsken julkaistu Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntien tilannetta kuvaileva hyvinvointiraportti (Karisto ym. 2003).

Yhteenvedonomaaisesti seuraavassa kootaan yhteen yleisimpiä käytettyjä indikaattoreita tässä raportissa määriteltujen hyvinvoinnin eri osa-alueiden seurantaan. Esitettävät indikaattorit perustuvat edellä luvun alussa oleviin esimerkkeihin käytetyistä osoitinlistoista (ks. tarkemmin liite 3).

Hyvinvoinnin resurssipohjaisen viitekehyksen elintasoja kuvaaviksi komponenteiksi määriteltiin edellä työelämä, taloudelliset voimavarat, koulutus ja ammatti, asuminen ja terveys. Useissa käytetyissä kansallisissa ja kansainvälisissä luokituksissa näiden komponenttien keskeisten sisältöjen kuvaaminen työelämän osalta edellyttää ainakin rakennetyöttömyyden seurantaan (työllisyys- ja työttömyysasteet, pitkäaikaistyöttömyys sekä työttömät perheet ja alueelliset työllisyyserot) sekä mahdollisesti työhyvinvointia (työilmapiiriä) kuvaavaa osoitinta. Taloudellisten voimavarojen osalta keskeisiä hyvinvoinnin seurantamittareita ovat muun mu-

assa köyhyys, tuloerot, matalapalkkaisten osuus sekä sukupuolierot palkoissa (ks. liite 3). Vastaavasti koulutusta ja ammattia on kuvattu koulutuksen resurssien, koulutustason sekä pelkästään perusopinnot suorittaneiden määrillä. Asunnottomuus on yleisin asumiseen liittyvä osoitin, sen sijaan asumisen seurannassa hyvinvoinnin kannalta olennaisia osoittimia ovat esimerkiksi asumisahtaus ja asumismenojen osuus tuloista. Terveiden ja toimintakyvyn keskeisiä mittareita ovat odotettavissa oleva elinikä, terveet elinvuodet, koettu terveys ja itse raportoitu arkielämän toimintakyky, positiivinen mielenterveys, päihteiden käyttö, päihdekuolemat, ja itsemurha-aiheet.

Yhteisyyssuhteiden kuvaamiseen on valmiissa järjestelmissä vain niukasti indikaattoreita. Paikallisyhteisyydestä eli sosiaalisesta pääomasta on esimerkkejä maahanmuuttajien ja pakolaisten asemaa kuvaavista muuttujista, järjestöjä kuvataan järjestöosallistumisella, perheyhteisöä avioeroilla ja yksinhuoltajaperheiden määrillä sekä tasa-arvoa lähinnä palkkaeroja koskevalla tiedolla. Myöskään ystävyys-suhteita kuvaavia indikaattoreita ei juuri esiinny valmiiden hyvinvointi-indikaattorijärjestelmien piirissä. Tältä osin kyseeseen voisi tulla sosiaalisten verkostojen laajuus tai puutteet sekä sosiaalinen tuki. Sen sijaan turvallisuuteen ja rikollisuuteen liittyvien indikaattorien joukko on melko vakiintunut ja sisältää toisaalta tapaturmat ja työtapaturmat ja toisaalta rikollisuuden sekä vankien osuuden väestöstä.

Sosiaalista identiteettiä kuvaavia osoittimia löytyy indikaattorilistoista lähinnä koulutuksen ja sivistyksen osalta elinaikaisen koulutuksen muodossa ja poliittisten resurssien osalta äänestysasteen muodossa. Harrastusten osalta kuvataan mielenkiintoista vapaa-ajan tekemistä.

Eri järjestelmiin liittyvien indikaattorien ja osoittimien moninaisuus saattaa kuitenkin lisätä vaikeuksia seurata edes jotenkin yksiselitteisesti, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Saattaisikin olla perusteltua pyrkiä auktorisoimaan vähäisempi määrä sellaisia avainindikaattoreita, joilla voitaisiin arvioida yksiselitteisemmin esimerkiksi politiikan onnistuneisuutta. Mikäli esimerkiksi hallitusohjelmiin kirjattaisiin jatkossa kvantifioitavia tavoitteita, niiden toteutumisen seuraamiseksi tulisi olla yhteisymmärrys ilmiöitä kuvaavista mittareista.

Koska osoitinjärjestelmiin kohdistuu tällä hetkellä aktiivinen kehittämistyö niin kansainvälisesti kuin kansallisesti ja paikallisesti, tässä osaraportissa ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä määrittämään täsmällisiä indikaattoreita väestön hyvinvoinnin tilan kuvaamiseksi. *Olennaisempi kysymys on se, halutaanko Suomeen rakentaa virallinen hyvinvoinnin seurantajärjestelmä.* Tärkeä kysymys koskee tällöin sitä, missä suhteessa tällainen järjestelmä olisi EU-tasoihin indikaattoreihin. Toinen tärkeä kysymys koskee kansallisen tason koordinaatiota: rakennettaisiinko seurantajärjestelmä ministeriöiden työnjaon mukaisesti vai jotenkin muuten. Kolmanneksi on olennaista kysyä, miten valtakunnallisen tason tiedot suhteutuvat alueellisiin ja paikallistarpeisiin.

Hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä koskevan tietotuotannon kannalta on myös tärkeää pohtia hyvinvoinnin seuraamista poliittisista tavoitteista irrallaan. Vaikka tietotuotanto on EU-tasolla valjastettu korostetusti strategisten, määrällisten tavoitteiden toteutumisen seurantaan ja Suomenkin on pystyttävä tuottamaan vaadittua tietoa, ei hyvinvointia koskevaa indikaattorityötä voi rakentaa vain näitä tarkoituksia palvelemaan. Poliittiset tavoitteet voivat muuttua, jolloin saatetaan tarvita muutakin hyvinvointia koskevaa tietoa, kuin mistä tällä hetkellä on sovittu.

8. Ehdotus uudeksi järjestelmäksi ja jatkotoimiksi

8.1 Ehdotus valtakunnalliseksi tiedonkeruujärjestelmäksi

Hyvinvointia kuvaava tilastotuotanto

Vaikka säännöllistä, valtakunnallista tilastotietoa kansalaisten hyvinvointiresursseista kerätään runsaasti (ks. liite 1), se on hyvin moniin tietojärjestelmiin hajautuneena ja siten joskus vaikeasti käytettävissä. Työryhmä ei kuitenkaan katso mahdolliseksi esittää rakenteellisia muutoksia tähän varsinaiseen tilastotietojärjestelmään, koska useimmat tällaiset tilastotietojärjestelmät palvelevat monia muitakin tietotarpeita kuin hyvinvointiresurssien selvittämistä.

Rakenteellisten korjausten sijasta työryhmä esittää, että hyvinvointinäkökulman toteutumisen turvaamiseen kiinnitetään huomiota. Hyvinvointiin liittyvien tilastojärjestelmien (inventaarimatriisi, ks. liite 1) mahdollisuudet tuottaa hyvinvointi-indikaattoreita olisi hyödynnettävä ja niiden tuotanto saatava säännölliseksi toiminnaksi. Tätä tavoitetta voitaisiin lähestyä yhdenmukaistamalla luokituksia ja kohderyhmien määrittelyä. Kohderyhmittäisen (lapset, nuoret, työkäiset, ikääntyneet) tiedon aukkopaikkoja olisi peitettävä ja kohderyhmittäistä raportointia lisättävä. Stakesissa on käynnistynyt hyvinvoinnin indikaattoripankin kehittäminen, jossa näitä kysymyksiä ratkotaan osaltaan.

Työryhmä kiinnittää huomiota tarpeeseen täydentää perheitä kuvaavia tietoja yleensä, ja erityisesti uusien perhemuotojen sekä perheiden hajoamisen näkökulmasta. Lisäksi lasten osalta tulisi pyrkiä entistä enemmän hyödyntämään ja kehittämään olemassa olevia (kunnallisia) tietojärjestelmiä niin, että lapsiin kohdistuneista rutiinitiedonkeruista (neuvolatiedot, avohoidon tilastotiedot) saataisiin entistä enemmän vertailukelpoista tietoa. Myös lastensuojelurekisterin tietosisältöjen kehittämistä tulisi ohjata samaan suuntaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -hankkeen sosiaali- ja terveystietopalveluita koskevaa tiedontuotantoa kehittävä työryhmä on valmistanut tätä aluetta koskevan yksityiskohtaisemman esityksen.

Hyvinvointia kuvaavat kyselytutkimukset

Hyvinvointia, etenkin terveyttä kuvaavaa tietoa karttuu maassamme todella monesta kysely- ja haastattelututkimuksesta. Tutkimuskenttä on kuitenkin pitkän historiallisen ja monelta osin täysin koordinoimattoman kehityksen tulos, joten se mahdollistaa vain paikoin hyvinvoinnin kuvaamisen ja seurannan kattavasti elämänvaiheittain ja hyvinvoinnin osa-alueittain. Työryhmä esittää jo olemassa olevaan työnjakoon perustuen edelleen kehitettäväksi valtakunnallista hyvinvointitutkimusjärjestelmää, joka perustuu laitosten työnjaon selkiyttämiseen sekä niiden koordinaation ja yhteistyön lisäämiseen niin raportoinnin, aineistonkeruun kuin tietosisältöjen analysoinnin osalta.

Ehdotetun tietojärjestelmän toteuttaminen merkitsee olennaisilta osiltaan eräiden kansallisesti toteutettavien kyselyiden harventamista tiedontuotannon rationalisoimiseksi. Järjestelmä muodostuu väestön yleisen hyvinvoinnin tilan seuraamiseen keskittyvästä tietotuotannosta ja kohderyhmittäisesti tai elämänvaiheperusteisesti jäsenyvästä tietotuotannosta. Ylikansallinen

tietotuotanto määräytyy paljolti hallinnonalan ulkoisista tekijöistä, joten tässä luonnosteltu järjestelmä ei sisällä varsinaisesti sitä koskevia ehdotuksia. Valtakunnallinen järjestelmä pyritään kuitenkin rakentamaan niin, että järjestelmä ottaa huomioon myös ylikansallisen tietotuotannon ja sen hyödyntämisen kansallisiin tarpeisiin.

Uuden järjestelmän keskeinen tavoite on entistä selkeämpi työnjako sektorilaitosten välillä siten, että yleisiä elinoloja so. tulonjakoa ja kotitalouksien kulutusta, toimeentuloa ja varallisuutta, työllisyyttä, työttömyyttä, työolojen kehitystä sekä ajankäytön ja vapaa-ajan muutoksia seuraa Tilastokeskus, hyvinvoinnin (terveys mukaan lukien) vaihtelua, sosiaalipalvelujen käyttöä ja sosiaaliturvaa seuraavat Stakes (ja tietyin osin Kansaneläkelaitos), sosiaaliturvaa ja toimentuloa Kansaneläkelaitos ja Tilastokeskus tiiviissä yhteistyössä ja väestön terveydentilaa, toimintakykyä ja niitä määrittäviä tekijöitä seuraa Kansanterveyslaitos (ks. taulukko 8.1). Tätä varten työryhmä ehdottaa Kansanterveyslaitoksen aseman täsmentämistä säännöllisessä tiedontuotannossa.

Työhyvinvoinnin ja -terveyden sekä niihin vaikuttavien työolotekijöiden seuranta on Työterveyslaitoksen vastuulla. Myös työpaikkojen toteuttamaa työkykyä ylläpitävää toimintaa ja työterveyshuollon palvelujärjestelmän toimintaa seuraa Työterveyslaitos toistuvilla kyselyillä ja barometreilla.

Hyvinvoinnin ja siihen liittyvän terveyden tilaa koskevana uutena tiedonkeruuna ja samalla eräitä ad hoc tiedonkeruita korvaavana tiedonkeruuna työryhmä esittää Stakesin hyvinvointi- ja palvelukyselytutkimuksen käynnistämistä ja toteuttamisissa jatkossa joka toinen vuosi.

Kohderyhmittäin tai elämänvaiheperusteisesti jäsentyvän tietotuotannon osalta työryhmä on lähtenyt siitä, ettei näitä teemoja voida kattaa yleisellä tietojärjestelmällä. Perusteena tähän on se, että kohderyhmittäinen tarkastelu edellyttää laajemman tietosisällön kattamista kuin mihin yleisen hyvinvointikyselyn puitteissa on mahdollista (esimerkiksi juomatavat). Lisäksi aiheen sensitiivisyys (huumeiden käyttö) tai erityisryhmän luonne (maahanmuuttajat) saattaa vaatia omaa tutkimusasetelmaa. Myöskään eri elämänvaiheisiin (lapset, nuoret, ikääntyneet) liittyvien hyvinvointikysymysten kattaminen ei ole mahdollista yleisen tietojärjestelmän avulla, koska näihin elämänvaiheisiin liittyy sekä erityiskysymyksiä että tutkimusteknisiä haasteita. Osin näiden teemojen seuraamiseksi maahan on jo pääosin muodostunut kattava järjestelmä, jonka kehittäminen jätetään asianomaisten laitosten vastuulle (ks. tarkemmin luku 8.2, taulukko 8.2).

Kohderyhmiä koskevana uutena ehdotuksena työryhmä esittää lapsiin ja ikääntyneisiin suunnattujen säännöllisten kyselyjen kehittämistä. Tämä on tarkoitus toteuttaa yhteistyössä Kansanterveyslaitoksen ja Stakesin kanssa hyödyntäen Kansanterveyslaitoksen jo käynnissä olevia väestötutkimusmalleja.

Hyvinvointia kuvaavat erillistutkimukset, barometrit, satunnainen tutkimustoiminta

Työryhmä katsoo, että hyvinvointia koskeva runsas erillistutkimustoiminta on taannut yhteiskunnan tietoinfrastruktuurissa tarpeellisen toiminta-alueen, jossa on kykyä vastata uusiin ja ajankohtaisiin tietotarpeisiin. On ilmeistä, että jatkossa tarve eri tahoilla (ministeriöt, lääninhallitukset, kunnat, järjestöt, yliopistot, tutkimuslaitokset) tuotettuihin erillisselvityksiin ja muuhun satunnaiseen tutkimustoimintaan vähenee, kun uusi järjestelmä vakiintuu.

8.2 Kerättävät tiedot, vastuutahot ja aikataulut

Hyvinvointia koskeva perustietojärjestelmä

Hyvinvointia koskeva perustietojärjestelmä perustuu ensisijassa tähän tarkoitukseen suoraan kerättävästä tiedosta. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla epäsuorasti hyvinvointiin liittyvän tiedonkeruun osana ovat terveyttä ja terveyspalvelujen käyttöä koskevat kyselyt. Näitä käsitellään tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -hankeen väestön terveyden tilaa kuvaavassa ryhmässä. Koska terveyden tila on kuitenkin keskeinen osa hyvinvointia, myös nämä kyselyt ovat em. perustietojärjestelmän tärkeä osa. Työryhmän mukaan koko väestön yleisiä elinoloja sekä hyvinvointia ja terveyttä koskeva perustietojärjestelmä muodostuu seuraavasti.

Tilastokeskus seuraa elinolojen kehitystä kahden vuotuisen kyselyn avulla. Nämä ovat kehitteillä oleva tulo- ja elinolotutkimus EU-SILC (EU ja Tilastokeskus, kysely- ja rekisteritutkimus joka vuosi) ja väestön toimintaa työmarkkinoilla seuraava Työvoimatutkimus (EU ja Tilastokeskus, jatkuva kysely). Näiden lisäksi Tilastokeskus seuraa harvemmin laadittavilla toistuvaistutkimuksilla kotitalouksien kulutuksen ja varallisuuden kehitystä sekä muutoksia kansalaisten työolojen, ajankäytön ja vapaa-ajan käytössä.

Stakesin vastuualueeksi määritetty yleinen hyvinvoinnin ja hyvinvointipalvelujen tilan ja niiden välisten yhteyksien seuranta, joka on tarkoitus kattaa uudella kyselyllä. Tämä menetelmä yhdistää yleiseen hyvinvointikyselyyn palvelujen käytön seurannan ja se on valmisteltu yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005- hankkeen Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä ja sen toimivuus -työryhmän kanssa. Lisäksi Kansaneläkelaitos on vastannut yhdessä Stakesin kanssa sosiaali- ja terveyspalvelujen käytön seurannasta noin 5-7 vuoden välein toteutettavalla kotitalouspohjaisella Terveydenhuollon väestötutkimuksella (TERVA) - viimeksi vuonna 1995/6. Stakes seuraa erityisesti nuorten hyvinvoinnin tilaa paikallistasolla vuonna 1996 käynnistyneen kouluterveyskyselyn avulla. Kysely valmistellaan ja kerätään yhteistyössä kuntien kanssa. Kyselyyn osallistuu joka toinen vuosi puolet Suomen lääneistä

Kansanterveyslaitos puolestaan vastaa väestön terveydentilan seurannasta. Erityisesti kroonisten tautien osalta kehitettävänä on järjestelmä, johon kuuluvat aikuisväestön ja eläkeikäisten terveyskäyttätymistutkimukset (AVTK ja EVTK) sekä FINRISKI- ja Terveys 2000 – tutkimukset. Kansanterveyslaitoksen laaja-alainen Terveys-tutkimus (viimeksi Terveys 2000), joka on tulevaisuudessa tarkoitus toteuttaa 10-15 vuoden välein, sisältää runsaasti elinoloja ja esimerkiksi toimintakykyä koskevia osioita. Myös aikuisväestön terveyskäyttätymistutkimus (AVTK), eläkeikäisten terveyskäyttätymistutkimus (EVTK) ja FINRISKI -tutkimus käsittävät suppeat hyvinvointia koskevat osiot.

Työterveyslaitos vastaa väestön työolojen ja työhyvinvoinnin seurannasta kolmen vuoden välein toteutettavilla työ- ja terveystutkimuksilla sekä työkykybarometrilla.

Taulukko 8.1. Väestön hyvinvoinnin tilaa koskevan kyselytiedonkeruun järjestelmän rakennetta, vastuutahoja ja aikataulua koskeva ehdotus.

Elinolot	Hyvinvointi	Terveys	
PERUSSEURANTA			
<u>Tilastokeskus</u> EU-SILC, Työvoimatutkimus (joka vuosi)	<u>Stakes</u> Hyvinvointi- ja palvelukysely (parillisin vuosin) Kouluterveyskysely (joka vuosi toinen puoli Suomesta, <i>paikallinen</i>)	<u>Kansanterveyslaitos</u> Aikuisväestön terveyskäyttäytymisen (parittomin vuosin)	
SYVENTÄVÄ ANALYYSI			
<u>Tilastokeskus</u> Kulutus- ja varallisuus (3-6 vuoden välein) Ajan- ja vapaa-ajan käyttö (joka 10 vuosi) Työolotutkimus (6 - 7 vuoden välein)	<u>TTL</u> Työ- ja terveys - kysely (3 v. välein) Työkykybarometri (3 v. välein)	<u>KELA (sekä Stakes ja KTL)</u> TERVA Terveyden tila ja palvelujen käyttö <i>kotitalouksissa</i> (5-7 v. välein)	<u>KTL</u> FINRISKI (n. joka 5. vuosi) Terveys 2000 – tutkimuksen jatko (n. 10-15 v. välein)

Hyvinvointi- ja palvelukysely sekä aikuisväestön terveyskäyttätymiskysely muodostavat tutkimusinstrumentin, joka tuottaa toisaalta vuosittaista, ajantasaista monitorointitietoa ja toisaalta tasavälein syvälle menevämpää tietoa terveydestä ja väestön hyvinvoinnista. Elinolojen suhteen vastaavaa vuosittaista seurantatietoa tuottava instrumentti on Tilastokeskuksen EU-SILC ja työvoimatutkimus. Nuorten osalta alueellista säännöllistä seurantatietoa tuottaa kouluterveyskysely.

Hyvinvointia koskevat kyselyt teemoittain

Erityisryhmille tai koko väestölle suunnattujen, jo käynnissä olevien erityisteemoja koskevien tiedonkeruiden osalta työryhmä pitää tärkeänä seuraavien rekisteriselvitysten tai kyselyjen jatkon turvaamista. Työryhmä katsoo, että yleinen tiedonkeruun kehittämisvastuu on erityisteeman mukaan vaihdellen asianomaisella sektoritutkimuslaitoksella, joten alla luonnostellaan vain ne olennaiset muutostarpeet, jotka ovat tulleet ilmi työryhmän työn kuluessa. Muilta osin edellytetään erityisteemoja koskevan tiedonkeruun rationalisoinnin, koordinoinnin ja kohdentamisen jatkuvan niin, että tiedonkeruu niveltyy jatkossa yhä luontevammin valtakunnallisen väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavan tiedonkeruujärjestelmän osaksi. Tässä suhteessa etenkin kyselyjen aikataulutuksen soisi täsmentyvän.

Väestön *päihteiden* käytön tilan seurannasta vastaa Stakesin alkoholi- ja huumetutkimusyksikkö. Stakesin päihdetutkimus kattaa aikuisväestön huumeiden ja alkoholin käytön tutkimukset sekä erityiskysymyksenä Euroopan neuvoston toimeksiannosta toteutettavan nuorten päihteiden käytön eurooppalaisen seurannan. Huumetutkimus perustuu yhteistyöhön EMCDDA:n

(European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) kanssa. Päihde-ehdoista sosiaali- ja terveystalouden käyttöä seurataan erillisen päihdetalouselaskennan avulla.

Kukin tutkimus toteutetaan neljän vuoden välein, mutta uudessa järjestelmässä alkoholi- ja huumeetkyselyt vuorottelevat niin, että molemmista on mahdollista saada väestötasoisista perustietoa kahden vuoden välein. Tiheätkö seuranta on tarkoituksenmukaista nopeasti muuttuvan päihdetilanteen ja vuoden 2004 alkoholilainsäädännön muutosten seurausten kartoittamiseksi. Kustannustehokkuutta syntyy alkoholitutkimuksen (juomatapatutkimus) muuntuessa haastattelututkimuksesta kyselytutkimukseksi. Seurannan tarve arvioidaan uudelleen päihdeolojen vakiinnuttua.

Nuorten hyvinvoinnin tilaa paikallistasolla seurataan Stakesin kouluterveyskyselyn avulla. Kysely valmistellaan ja kerätään yhteistyössä kuntien kanssa, jotka myös kattavat osan kyselyn kustannuksista. Kysely tuottaa ainoana nuorten hyvinvointia koskevana tutkimuksena kuntatasoisista tietoa kahden vuoden välein paikallisen hyvinvointistrategian arvioimiseksi. Kyselyyn osallistuu joka toinen vuosi puolet Suomen lääneistä, joka toinen vuosi muu osa maasta. Kysely vakiintuu osaksi Stakesin perustiedontuotantoa ja samalla selvitetään mahdollisuuksia kuntien kustannusosuuden kehittämiseksi.

Stakesin ohella valtakunnalliset yliopistotutkimukset (Tampereen yliopiston Nuorten terveys- tapatutkimus ja Jyväskylän yliopiston yhdessä WHO:n kanssa toteuttama kouluikäisten terveyskäyttäytymistutkimus) kattavat etenkin nuorten terveyden kansallista seuranta.

Työryhmä katsoo myös, että kansallisten elinolojen tutkimustehtävän osana *väestön toimeentuloa ja ajankäyttöä* koskevaa määräaikaista seuranta on jatkettava. Tilastokeskus toteuttaa nykyään näitä osa-alueita koskevana tutkimuksina kulutustutkimusta (kolmesta viiteen vuoden välein), varallisuustutkimusta (neljästä kuuteen vuoden välein) ja kuluttajabarometriä (joka kuukausi) toimeentulon osalta sekä ajankäyttötutkimusta (noin kymmenen vuoden välein), vapaa-aikatutkimusta (noin kymmenen vuoden välein) ja aikuiskoulutustutkimusta (joka neljäs vuosi) ajankäytön osalta.

Työelämän tutkimuksesta vastaa Työterveyslaitos yhdessä Tilastokeskuksen kanssa. Työhyvinvointia ja työoloja kuvaavat tärkeimmät kyselyinstrumentit ovat Työ ja terveys -tutkimus (Työterveyslaitos, joka kolmas vuosi), Työbarometri (Työterveyslaitos, joka kolmas vuosi) ja Työolotutkimus (Tilastokeskus, kuudesta seitsemään vuoden välein). Tilastokeskuksen vuosittain toteuttaman Työvoimatutkimuksen liitännäistutkimuksista saadaan myös työelämää hyvinvoinnin näkökulmasta kuvaavaa tietoa. Työministeriö kokoaa lisäksi vuosittain oman työolobarometrinsa.

Tilastokeskuksessa on myös käynnistynyt *maahanmuuttajien* elinoloja koskeva tutkimus, jonka jatkuvuus on toistaiseksi epäselvä. Maahanmuuttajien vähäisyyden vuoksi heitä koskevia elinolutietoja ei saada riittävästi perustutkimuksista. Elinolutietoja on tuotettava jatkossakin, mutta niiden ohien tarvitaan lisäksi aika ajoin myös maahanmuuttajien hyvinvointia ja terveyttä kuvaavia erillistutkimuksia.

Ainoa suomalaisten fyysistä *turvallisuutta* määrääjain seuraava ja raportoiva tutkimus on Tilastokeskuksen, poliisin ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhdessä toteuttama (noin kahden vuoden välein) Uhritutkimus. Myös tämän tutkimuskokonaisuuden jatkuvuus olisi turvattava.

Väestön ja eri toimijasektorien *mielipiteitä* voidaan kattaa vain suppeasti väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavilla tilastoilla, rekistereillä tai kyselyillä. Stakesin hyvinvointi ja palvelujen

käyttö -kyselyyn on tarkoitus lisätä myös tätä alaa koskevia kysymyksiä. Lisäksi on olemassa joukko barometreja, joiden toteutuksesta ja kehittämisestä vastaavat pääosin järjestöt ja joiden avulla järjestöt saavat tärkeää tietoa toimintailmapiiiristään sekä omasta toiminnastaan. Näitä ovat Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sosiaalibarometri (vuosittain), Terveiden edistämisen keskuksen sosiaali- ja päihdebarometrit (yhdestä kahteen vuoden välein), Väestöliiton perhebarometri (vuosittain) ja Kuntaliiton koordinoima kuntabarometri (kaksi kertaa vuodessa). Asennetutkimuksiin voidaan lukea myös eri teemoista tehty Kuntaliiton KuntaSuomi - tutkimukset (vuodesta 1995, 3-4 vuoden välein) sekä Elinkeinoelämän valtuuskunnan asennetutkimukset eri teemoista (vuodesta 1984, joka toinen vuosi). Työministeriö kokoaa lisäksi vuosittain työelämän asenteista työolobarometrin.

STM:n sektorilaitosten hyvinvointiin liittyvä perustietojärjestelmä elinkaaren mukaan

Taulukkoon 8.2 on koottu yhteen keskeinen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kyselyihin liittyvä perustietotuotanto elämänvaiheen mukaan. Perustietotuotantoon nähden uusin kehittämishankkeina esiin on nostettu erityisesti lapsia ja varhaisnuoria sekä ikääntyneitä käsittävät tiedonkeruujärjestelmät. Näiden ulkopuolelle jäävät hallinnonalan sisäinen hyvinvointia syventävä tiedonkeruu sekä hallinnonalan ulkopuolinen tiedonkeruu, esimerkiksi Tilastokeskuksen laaja elinolot kattava tutkimus.

Taulukko 8.2. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan perustiedonkeruu elämänvaiheen mukaan jäsenennettynä

Elämänvaihe pääteemat	Tutkimuksen nimi	Vastuutaho
Lapset ja varhaisnuoret - terveys (ml. terveystarkastus) - hyvinvointi	Lasten riskitekijätutkimus	KTL + Stakes (hyvinvoinnin osalta)
Nuoret - hyvinvointi paikallisena - terveys - terveystyökalut	Kouluterveyskysely	Stakes
Työikäiset - hyvinvointi - palvelujen käyttö - terveys(käyttäytyminen)	Hyvinvointi- ja palvelukysely	Stakes + KTL (terveyden osalta)
Työikäiset - terveys - terveyskäyttäytyminen - hyvinvointi	Aikuisväestön terveyskäyttäytymisen	KTL + Stakes (hyvinvoinnin osalta)
Ikääntyneet - terveys - toimintakyky - hyvinvointi	Eläkeikäisen väestön terveyskäyttäytyminen (EVTK + Ikääntyneiden riskitekijätutkimus)	KTL + Stakes (hyvinvoinnin osalta)

Tämän tutkimusinstrumentin hienosäätö sektoritutkimustalaitosten yhteistoimintatapojen, toimintojen koordinoitivastuiden sekä kyselyjen keskinäisen aikatauluttamisen suhteen on keskeistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toimivan ja tehokkaan perustiedontuotantojärjestelmän luomiseksi.

8.3 Tekniset ratkaisut

Uuden Stakesissa toteutettavaksi ehdotettavan hyvinvointi- ja hyvinvointipalvelujen kyselyn tavoite on tuottaa yhdellä instrumentilla säännöllisesti kerättävää tietoa hyvinvoinnin ja palvelujen tilasta ja samalla tarjota seuranta-asetelmaa hyödyntäen mahdollisuus poikkileikkausasetelmaa syvällisempään tarkasteluun. Kysely rakentuisi joka toinen vuosi toteutettavan väestökyselyn varaan siten, että kyselyn otokseen sisältyisi osittainen paneeli (esimerkiksi puolet otoksesta). Itse kysely rakentuisi kiinteästä perusosasta, joka kattaa tärkeimmät hyvinvoinnin osa-alueet, sekä teemoittaisesta vaihtuvasta lisäosasta.

Menetelmä antaisi mahdollisuuden korvata ja systematisoida nykyisiä hyvinvointiin ja hyvinvointipalveluihin (ikääntyneet, erityisryhmät, palvelujen käyttö, laatu ja legitimizeetti, perheet jne.) liittyviä toistuvaiskyselyitä. Hyvinvointi- ja hyvinvointipalvelukysely mahdollistaisi hyvinvoinnin ja palvelujen tilan kansallisen johdonmukaisen seurannan siten, että määrävuosin tuotettaisiin perustiedot molemmista. Lisäksi kysely on tarkoitettu ajantasaistaa Kansanterveyslaitoksen aikuisväestön terveyskäyttäytymiskyselyn sykliin niin, että vuorottelevat kyselyt tuottaisivat perustiedot myös toiselta alalta. Terveyskysely kattaisi siis rajatusti myös hyvinvointia ja päinvastoin. Kyselyn raportointi olisi luontevaa kytkeä Stakesin "Suomalaisten hyvinvointi" -raporttisarjaan.

Lapsia ja ikääntyneitä koskevat tiedonkeruut tehtäisiin haastatteluun mukaan luettuina myös kliinisen tutkimuksen osiot. Kyselyt toteutettaisiin noin viiden vuoden välein joko kokonaan itsenäisinä kyselyinä tai nykyiseen FINRISKI-tutkimusperinteeseen liittyvänä lisäotoksena. Kyselyssä tutkittaisiin lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä suoraan että epäsuorasti perhettä haastatteleamalla. Ikääntyneiden osalta tutkittaisiin terveyttä, toimintakykyä sekä yleistä hyvinvointia, palvelujen tarvetta ja käyttöä. Uudet kyselyt voisivat korvata Kansanterveyslaitoksen tällä hetkellä joka toinen vuosi toteuttaman eläkeikäisten EVTK-kyselyn sekä Stakesissa muutaman kerran toteutetut vanhusbarometrikyselyt.

Tilastokeskuksen EU-yhteistyöhön nojaava uusi EU-SILC –tutkimus on klassinen moniulotteinen elinolotutkimusaineisto, joka sallii yksilötasolla tutkia hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia samanaikaisesti. Työryhmä ehdottaa selvitettäväksi mahdollisuutta kehittää tutkimuksen oheen moduleja, jolla voitaisiin täydentää/syventää kyseisen tutkimuksen elinolo-komponenttien (asuminen, terveys, koulutus, työ) tietosisältöä erityisiä kansallisia tiedonintressejä palvelevaan suuntaan.

Työryhmä katsoo, että sikäli kuin on kyse eri ministeriöiden rahoittamasta tutkimustoiminnasta, hallinnonalojen rajat ylittävä tiedotus ja tiedontuotannon tunnetuksi tekemisen edistäminen on tarpeen. Yksi tapa toteuttaa sekä sosiaali- ja terveysalan sektoritiedonvälitys että hallinnonalojen ja järjestöjen keskeinen alan tiedonvälitys on toteuttaa se suunnitteilla olevan verkkoportaalin kautta.

8.4 Rahoitus

Työryhmän ehdotuksen perustana on, että uudet esitykset tulisi kyetä kustantamaan sosiaali- ja terveysministeriön sektorihallinnon sisällä joko yksinkertaistamalla tiedonkeruumenetelmiä, rationalisoimalla toimintoja ja tehostamalla resurssien käyttöä laitospohjaisesti tai jakamalla tiedonkeruuseen liittyviä kustannuksia eri laitosten välillä. Esimerkkeinä tiedonkeruun kustannuksia vähentävistä toimista ovat perinteisen juomatapatutkimuksen muuttaminen haastattelukyselystä postikyselyksi, rationalisoinneista luopuminen suppeista yksittäisistä tiedonkeruista ja hallinnonalojen tiedonkeruun kustannusten jaosta Kansanterveyslaitoksen aikuisväestön terveystyöryhmätyöryhmän kyselykertojen harvennus.

Tällä hetkellä tehtävien tiedonkeruiden/kyselyjen osalta työryhmä toivoo eri tahojen sitoutumista niihin keskeisiin tiedonkeruihin, jotka on mainittu edellä luvuissa 8.1. ja 8.2. Ulkoisten lisärahoituspainneiden (esim. kansainväliset tietotarpeet ja tiedonkeruun harmonisointi) ei tulisi vaikeuttaa keskeisen hyvinvointitiedon keräämisen kansallista toteuttamista, vaan ne tulisi saada hyödyntämään mahdollisuuksien mukaan koko kansallista tietojärjestelmää.

Kokonaan uusien tiedonkeruuhankkeiden rahoitus (maahanmuuttajatutkimus, lasten terveys-tutkimus, hyvinvointi- ja palvelukysely) on järjestettävä pysyvä pohjalle. Käynnistämisvaiheessa myös määrärahoituksen mahdollisuus tulee selvittää.

8.5 Jatkotoimet

Työryhmä esittää kolmen johto-/yhteistyöryhmän perustamista Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen kesken:

- (1) uuden hyvinvointi- ja hyvinvointipalvelukyselyn rahoittamiseksi ja kyselyn kehittämiseksi siten, että se huomioi myös keskeiset terveysindikaattorit,
- (2) lapsiin kohdentuvien kyselyjen suunnittelemiseksi ja
- (3) ikääntyneisiin kohdentuvien kyselyjen suunnittelemiseksi niin, että myös yleistä hyvinvointia koskevat tietotarpeet tulevat huomioon otetuiksi terveysperustaisissa tutkimuksissa.

Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen sekä Tilastokeskuksen kattamien hyvinvoinnin osa-alueiden kehittämistyö tulisi koordinoita.

9 Lähteet

Allardt, E. (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY, Juva.

Allardt, E. (1999). Filosofinen ja sosiologinen hyvää elämää koskeva keskustelu terveystutkimuksen kannalta. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 36(3), 203-212.

Heikkilä, M. ja Kautto, M. (2002). Sosiaalinen raportointi ja muuttuva hyvinvoinnin käsite. Kirjassa: Heikkiä, M. ja Kautto, M. (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2002*. Stakes, Jyväskylä. Ss. 18-29.

Huttunen, J. (2000) *Miten Stakesin tutkimustoimintaa ja laitoksessa olevaa osaamista voitaisiin paremmin käyttää hyväksi päätöksenteon eri tasoilla. Selvityshenkilöraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 12.

Ikonen, R., ja Saloheimo, T. (2002) *Tavoitteiden ja tuloksellisuuden kuvaaminen tulosbudjetissa ja tulossopimuksissa*. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 2002: 21.

Johansson, S. (1979) *Mot en teori för social rapportering*. Institutet för social forskning. Rapport Nr 2 från levnadsnivåprojektet, Stockholm.

Karisto, A., Nummela, O., Konttinen, R., Haapola, I., Valve, R., Uutela, A. ja Heikkilä, K. (2003) *Ikääntyvä Päijät-Häme. Kuntien hyvinvointiraportti*. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Raportteja ja selvityksiä 41.

Kauppinen, T., Heikkilä, P., Lehtinen, S., Lindström, K. Näyhä, S., Seppälä, A., Toikkanen, J. ja Tossavainen, A. (toim.) (2000). *Työ ja terveys Suomessa*. Työterveyslaitos, Helsinki.

Rantanen, J., Kauppinen, T., Toikkanen, J., Kurppa, K., Lehtinen, S., Leino, T. (2001) *Work and health country profiles*. People and Work Research Reports 44, Finnish Institute of Occupational Health, Helsinki.

Ritakallio, VM. (1991). *Köyhyys ei tule yksin. Tutkimus hyvinvointipuutteiden kasautumisesta toimeentulotukiasiakkaila*. Sosiaali- ja terveyshallitus. Tutkimuksia 11/1991. VAPK-kustannus, Helsinki.

Sauli, H. ja Simpura, J. (2002). Hyvinvointitilastoinnin muuttuva maailma. *Yhteiskuntapolitiikka*, 67(2), 162-167.

Uusitalo, H. (1998). Näkökohtia oikeusolokatsaukseen sosiaali- ja terveysalan kertomusjärjestelmästä saatujen kokemusten valossa. Kirjassa: Litmala, M. (toim.): *Oikeusolot-seminaari 1998*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 40, Helsinki, ss. 36-45.

Zapf, W. (1993): *Wohlfahrtsentwicklung und Modernisierung*. Kirjassa: W. Glatzer (toim.): *Einstellungen und Lebensbedingungen in Europa*. Campus, Frankfurt a.M. ja New York, ss. 163-176.

LIITTEET

Liite 1. Tietoinventaariomatriisi.

1 SÄÄNNÖLLISET TILASTOT JA REKISTERIT (KOKONAISAINEISTOIHIN PERUSTUVAT) ¹				
Hyvinvoinnin komponentti	Tiedon tuottaja / Tilaston nimi	Keskeinen tietosisältö	Tiedon tuottamistapa ja -aika	Pienin julkaistava alue-taso / tilastoyksikkö
• Työelämä	Tilastokeskus / Työssäkäyntitilasto / Väestölaskenta	Koko väestön pääasiallinen toiminta, ammatit ja toimialat, työsuhteet, työpaikkatiedot, työttömyys, työnhaku ja työllisyyskoulutus	Tiedot kerätään rekistereistä ja hallinnollisista aineistoista vuosittain henkilötasolla. Viiteaika vuoden viimeinen viikko; erikseen laadittava tilastokokonaisuus, jonka perusaineisto on tilastokeskuksen rekisterijärjestelmä	Koordinaattipohjainen / henkilö
	Työministeriö / Työnvälitystilasto	Työnhakijat, työttömät työnhakijat, avoimet työpaikat, työvoimapolitiittiset toimenpiteet	Kootaan työnvälitystoimistojen jatkuvapäivittäisestä asiakasrekistereistä, julkaistaan kuukausittain	Kunta / työnhakija, työpaikka, toimenpide
• Taloudelliset voimavarat	Tilastokeskus / Kuntien talous ja toiminta	Kuntien tilinpäätöstiedot tehtävittäin meno- ja tulolajeittain sekä vara- ja velkalajeittain. Kuntien sosiaalitoimen toimintatietoja sekä joitakin muita toiminnan laajuutta kuvaavia tietoja	Tilastokeskus kerää tiedot vuosittain kaikista kunnista www-, paperi- tai levykelomakkeella	Kunta
	Tilastokeskus / Työssäkäyntitilasto / Väestölaskenta	Koko väestön taloudellinen toiminta ja tulo- ja verotiedot	Tilasto laaditaan ja julkaistaan työssäkäyntitilaston yhteydessä, ks. ylempänä, työssäkäyntitilasto	Koordinaattipohjainen / henkilö
	Tilastokeskus / Tulo- ja varallisuustilasto	Yksityisten henkilöiden veronalaisten tulojen ja varallisuuden jakautuminen sekä välitön verotus	Tiedot kerätään verohallinnon kannasta vuosittain	Kunta / henkilö
	Stakes / Toimeentulokirekisteri	Toimeentulotukea saaneet henkilöt ja kotitaloudet, tuen kesto ja syyt	Tiedot kerätään kunnista vuosittain	Kunta / kotitalous
	Stakes / Elatustukitilasto	Elatustukea saaneet lapset ja elatusvelvolliset	Tiedot kerätään kunnista vuosittain	Kunta
	KELA / KELA:n myöntämien etuuksien, avustuksien määrät	Asumistuki, eläkkeet, työttömyysturva, lapsilisät, opintotuki, sairauspäiväraha, vanhempainraha jne.	Henkilötunnuspohjainen tiedonkeruu	Kunta / henkilö
	MMM / Maatilarrekisteri	Maatilojen lukumäärät, tuotantosuuntaukset yms.	Tilastokeskus yhdistää vuosittain tietoihin verottajan tiedot ja laatii ja julkaisee niistä maatalouden yritys- ja tulotilastoja	TE-keskus, kunta

¹ Henkilöperusteisen rekisteritietojärjestelmän kuvaukset löytyvät osoitteista:

Tilastokeskus: http://tilastokeskus.fi/tk/he/vaestolaskenta/vaestolask_opas2000.pdf

Stakes: <http://www.stakes.info/4/1/index.asp>

Kansaneläkelaitos: <http://193.209.217.5/in/internet/suomi.nsf/NET/240402121842TL?openDocument>

• Koulutus	Tilastokeskus / Tutkintorekisteri / Väestön koulutus rakenne kunnittain	Väestön lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja korkeakouluissa suorittamat tutkinnot	Tiedot kerätään oppilaitoksista ja muilta tutkintoja myöntäviltä tahoilta vuosittain	Koordinaattipohjainen / tutkinto, tutkinnon suorittanut henkilö
	Tilastokeskus / Koulutustilastot	Useita erikoistuneita tilastoja koulujärjestelmän toiminnasta ja tuotoksista (Peruskoulut, lukiot, ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut, jne.)	Kerätään usein suoraan oppilaitoksista. Etupäässä vuosittain kerättäviä	Kunta / oppilaitos
	Tilastokeskus / Aikuiskoulutustilastot	Oppilaitosten ja työnantajien tarjoama koulutus aikuisväestölle	Oppilaitoskyselyt (kokonaisaineisto), yritys-kyselyt (otos)	Oppilaitos
	Tilastokeskus / Työssäkäyntitilasto / Väestölaskenta	Väestön suorittamat tutkinnot sekä opiskelu tilastovuoden aikana, opintotuki, läsnäolo yms.	Koulutustaso yhdistettynä monenlaisiin taustatietoihin; oma, erikseen laadittava ja julkaistava vuosittainen tilastokokonaisuus väestön koulutusrakenteesta, perusaineistona henkilöpohjainen rekisteritietojärjestelmä	Koordinaattipohjainen / henkilö
• Asuminen	Tilastokeskus / Asuinolotilasto / Työssäkäyntitilasto / Väestölaskenta	Asuntokunnat asunnon talotyyppin, hallintaperusteen, asumisväljyyden, varustetason ja huoneluvun mukaan	Tiedot kerätään Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä sekä verohallinnon rekistereistä. Asuinoloista erikseen laadittava ja julkaistava vuosittainen tilastokokonaisuus, perusaineistona henkilöpohjainen rekisteritietojärjestelmä	Koordinaattipohjainen / asuntokunta
	Tilastokeskus / Asuntojen hintatilastot	Myytyjen asuntojen toteutuneet kauppahinnat	Tiedot Verohallituksen varainsiirtolaskelmista. Tuotetaan neljännes- ja vuositilastona. Vuositilasto lähes täysin kattava	Vuositilastossa postinumeroalue / asunto
	KELAn tilastot	Asumistuki	Hallinnollinen rekisteri	Kunta / henkilö
• Terveys	Stakes / Hoitoilmoitusrekisteri	Sairauksien hoitotiedot: Sosiaali- ja terveydenhuollon laitoshoido, asumispalvelut ja säännöllinen kotihoito sekä päiväkirurgia	Vuosittain henkilötunnustasolla, tietoja v:sta 1967: Kerättäviä tietoja ovat mm. asiakkaan tunnistetiedot, ikä, sukupuoli, kotikunta, hoitoon liittyvä hoitoaika, diagnoosi- ja toimenpidetiedot sekä tiedot hoitoon lähettävästä tahosta sekä jatkohoitopaikasta	Kunta, sairaanhoitopiiri / hoitopäivä
	KTL / Tartuntatauti-rekisteri	Lääkärien ja laboratoriodien tartuntatauti-ilmoitukset	Kuukausittain, henkilötunnustietoa	Kunta, sairaanhoitopiiri / tartuntatauditapaus
	Tilastokeskus / Kuolemansyyt	Kuolleisuus tauteihin, tapaturmiin ja väkivaltaan	Tilastokeskus kerää vuosittain tiedot kuolintodistuksista ja väestön keskusrekisteristä	Kunta / henkilö
	Tilastokeskus / Työtapaturmat	Palkansaajien työtapaturmat, niiden syyt ja seuraukset	Tilastokeskus kerää tiedot tapaturmavakuutuslaitoksista vuosittain	Tapaturma
	KELA/ Lääkekorvaustilastot	Lääkekorvauksia saaneet, korvausten määrä, korvausten perustana olevat kustannukset ja korvattujen ostokertojen ja reseptien määrä	Hallinnollinen rekisteri sairaskorvaustukseen oikeuttavien korvausten perusteella	Kunta / henkilö
	STTV & Stakes / Alkoholi- ja alkoholijuomien myynti	Alkoholin anniskelu- ja jakeluverkosto ja myynti: Alkon myymälöiden myyntitiedot sekä tukkumyyjien toimitustiedot	Myyntitilastot kuukausittain. Stakes tuottaa vuositilastot kunnittain (sekä eri tilastoista kerätyt alkoholin kulutukseen liittyvät haittatiedot)	Kunta

• Paikallisyhteisyys	Tilastokeskus / Ulkomaalaiset	Ulkomaan kansalaisten ja ulkomailla syntyneiden ikä-, sukupuoli-, siviilisääty- ja kielitiedot, tietoja avioliiton solmimisesta ja eronneista, sekä avioliitoista ja työllisyydestä	Tiedot vuosittain Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä sekä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta	Kunta / henkilö
	Tilastokeskus / Väestönmuutokset	Muuttoliike	Muokataan väestön keskusrekisterin tiedoista vuosittain	Kunta / henkilö
• Järjestöt	-----			
• Perhe	Tilastokeskus / Perhetilasto / Väestölaskenta	Perheet ja lapsiperheet ja heidän väestötietonsa. Väestölaskentavuoden tilastoissa (joka viides vuosi) perheisiin liitetään tietoja vanhempien / puolisojen työssä käynnistä, tulotietoja, tietoja asumisesta, kesämökkien omistuksesta ja autojen hallinnasta	Tiedot perheistä muodostetaan Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä saadusta väestötiedosta vuosittain	Kunta / perhe
	Tilastokeskus / Väestönmuutokset Väestörakenne	Väestölliset tapahtumat (kuolleisuus, syntyvyys, muuttoliike) ja rakenteet (ikä, kieli, alue, syntymämaa, kansalaisuus, uskonto)	Muokataan väestön keskusrekisterin tiedoista vuosittain	Kunta / väestönmuutosta-pahtuma, henkilö
• Tasa-arvo	-----			
• Ystävyyssuhteet	-----			
• Sivistys ja koulutus	Tilastokeskus / Oppilavirtatilastot	Tietoja mm. koulutukseen hakeutumisesta, koulutukseen pääsystä, opintojen kulusta, keskeyttämisestä, läpäisystä, opiskelijoiden osuudesta väestöstä, valmistumisen jälkeisestä sijoittumisesta työhön ja jatko-opintoihin, moninkertaisesta koulutuksesta, työn ja opiskelun vuorottelusta ym.	Opiskelijavirtatilastot laaditaan henkilö pohjaisista Tilastokeskuksen omista ja Opetushallinnon aineistoista vuosittain	Kunta / oppilas
• Poliittiset resurssit	Tilastokeskus / Vaalitilastot	Kunnallisvaalit, Eduskuntavaalit, Presidentin vaalit, EU-vaalit	Oikeusministeriön vaalitietojärjestelmä, aina vaalien jälkeen	Vaalipiiri / äänioikeutettu, äänestäjä, ääni, ehdokas (jne.)
• Vapaa-aika	-----			
• Turvallisuus ja rikollisuus	Tilastokeskus / Poliisin tietoon tullut rikollisuus	Ilmitulleiden rikosten määrä ja laji. Lisäksi selvitettyjen ja syyttäjälle ilmoitettujen rikosten määrät. Selvitetystä rikoksista syylliseksi epäiltyjen ikä, sukupuoli ja päihtyneenä olo. Rikostietojen lisäksi tietoja pysäköinninvalvonnasta, päihtymyksen vuoksi säilöön otettujen määrästä sekä eräistä muista poliisin tehtävistä	Tiedot saadaan poliisin tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä, neljännesvuosittain	Kunta, kihlakunta / rikos, rikoksen tekijää koskevat tiedot

	Tilastokeskus / Syytetyt ja tuomitut	Alioikeuksissa syytetyt ja tuomitut sekä annetut rangaistusmääräykset ja rikesakot. Rangaistuslajit	Tilasto laaditaan vuosittain oikeusrekisterikeskuksesta saaduista tiedoista	Kunta, kihlakunta / tuomio, henkilö
	Tilastokeskus / Oikeusolot	3 tilastokokonaisuutta: Tuomioistuinten toiminta, Konkursit ja velka-asiat, Syyttäjien toiminta ja syyttämättä jättäminen	Laaditaan vuosittain oikeusministeriön (hallinnollisista) tietojärjestelmistä, oikeusministeriön tuomioistuinten asiankäsitelyjärjestelmästä	Kunta, käräjäoikeus / rikos- ja riita-asia

2 TOISTUVAT TUTKIMUKSET				
Hyvinvoinnin komponentti	Tiedon tuottaja / Tutkimuksen nimi	Keskeinen tietosisältö	Tiedon tuottamistapa ja -aika	Pienin julkaistava alue-taso / tilastoyksikkö
• Työelämä	Tilastokeskus / Työvoimatutkimus	Tietoja mm. työllisyydestä, työajoista, työpanoksesta ja työttömyydestä sekä työvoiman ulkopuolisen väestön pääasiallisesta toiminnasta	Jatkuva tutkimus. Puhelinhaastattelu (otos noin 12 000 henkilöä), tilasto laaditaan kuukausittain neljännesvuosittain ja vuosittain	Maakunta / henkilö
	Tilastokeskus / Työolotutkimus	Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen työympäristö, tietoja töiden sisällöstä, työmarkkina-asemista, työehdoista, työhön kohdistuvista arvoista ja arvostuksista sekä työorganisaatiotason tekijöistä	Käyntihaastattelu (otos 3000-6500 palkansaa-jaa), tähän mennessä vuosina 1977, 1984, 1990 ja 1997. Seuraava on suunnitteilla 2003.	Suuralue / henkilö
	Tilastokeskus / Ajan-käyttötutkimus	Ajankäyttö	Käyntihaastattelu, päiväkirjat, hall. aineistot. 1979, 1987-88 ja 1999-2000, otoskoot vaihtelevat	Suuralue / päivä, henkilö, kotitalous
	Työterveyslaitos / Työ ja terveyskysely	Työolot, työn organisointi, työterveys, työterveyshuolto	Otosperusteinen puhelinhaastattelu 25-64 v., joka kolmas vuosi alkaen 1994-5, 1997, 2000	Lääni / toimiala, ammattiala
	Työterveyslaitos, Stakes, Tilastokeskus / Terveys- ja sosiaalihuollon henkilöstön työolot -kysely	Työolot, työn organisointi, hyvinvointi, palvelun laatu henkilöstön arvioimana	Otosperusteinen postikysely v. 1992, 2000	Koko maa / sosiaali- ja terveydenhuollon eri sektorit
	Työterveyslaitos / Työterveyshuolto Suomessa -katsaus	Työterveyshuollon järjestäminen, henkilöstö, toiminnan sisältö, koulutustaso, huollossa olevat työpaikat, asiakkaat	Postikysely työterveysasemille v:sta 1992 joka toinen tai kolmas vuosi (n = 800)	Koko maa / työterveyshuoltoyksikkö
	Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes, Tilastokeskus / Nuorten elinolindikaattorit	Nuorten elinolot	Perusrekistereistä ikä- ja sukupuoliryhmiteltyjä tilastoja, 15-29-v.	Seutukunta / henkilö
• Taloudelliset voimavarat	Tilastokeskus / Kulutustutkimus	Kotitalouksien kulutusmenot, niiden rakenne ja jakaantuminen väestöryhmittäin. Lisäksi tietoa kotitalouksien kestopalveluiden omistuksesta, asuinoloista, veloista, hyvinvointi- palveluiden käytöstä, tuloista sekä henkilökohtaisista kulutusmenoista	Tiedot kerätään haastattelulla, tilikirjojen avulla ja hallinnollisista rekistereistä. Vv. 1966, 1971, 1976, 1981, 1985, 1990, 1994, 1995, 1996, 1998, 2001. Otoskoko vaihtelee, v. 2001 otos 5 900 kotitaloutta	Koko maa ja suuralueet, tietoja on mallintamalla ulotettu jopa kuntatasolle / kotitalous, henkilö

	Tilastokeskus / Kulutustutkimuksen aikasarja	Ks. edellä	Vertailukelpoisiksi muokattu aikasarjat 1966 - 1990 ja 1985 - 1998, ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Tulonjakotilasto	Kotitalouksien ja henkilöiden tulot, tulojen rakenne ja jakautuminen eri väestöryhmien kesken. Tietoa myös veloista, asumisesta, asumismenoista, päivähoitomaksuista ja muista kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavista asioista	Käynti- ja puhelinhaastattelu sekä hallinnolliset aineistot. V:sta 1977, vuosittain (ei 1981 eikä 1985). Toteutuva otoskoko noin 10 000 kotitaloutta. Kaksivuotinen paneeli	Suuralue / henkilö, kotitalous
	Tilastokeskus / Tulonjakotilaston aikasarja	Ks. edellä	Vertailukelpoiseksi muokattu aikasarja vuosilta 1987-2000, ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus/ Varaliskuustutkimus	Kotitalouksien omistamien asuntojen ja vapaa-ajan asuntojen arvo, kulkuvälineiden arvo sekä rahoitusvarallisuus	Käynti- tai puhelinhaastattelu sekä hallinnolliset aineistot. Vv. 1987-88, 1994, 1998. Toteutunut otos viimeksi 4000 kotitaloutta	Kunta / kotitalous
	Tilastokeskus / EU / European Community Household Panel (ECHP)	Toimeentulo, tulot, terveys, työ, asuminen, koulutus, pääasiallinen toiminta, sosiaaliset suhteet	<i>Paneelitutkimus</i> Käyntihaastattelu sekä hallinnolliset aineistot, vv. 1996-2001. Toteutunut otos 4100, josta v. 2000 mukana 3100 kotitaloutta	Suuralue / kotitalous ja henkilö
	Stakes/ Kouluterveyskysely	Perheen toimeentuloa koskevia tietoja nuorten raportointina	Koulukysely v:sta 1996; toistuu kunnassa joka toinen vuosi; 8. ja 9. luokan oppilaat, lukioiden 1. ja 2. luokat	Kunta / oppilas
• Koulutus ja ammatti				
	Tilastokeskus / ECHP	Koulutusaste, ammatti, ammattiasema, pääasiallinen toiminta	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Aikuiskoulutustutkimus	Aikuisväestön osallistuminen yleissivistävään ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen sekä osallistumisessa vuodesta 1980 lähtien tapahtuneet muutokset. Tietoja väestön koulutushalukkuudesta, koulutustarpeesta, koulutukseen osallistumisen esteistä ja koulutuskäsityksistä	Käyntihaastattelu vv. 1980, 1990, 1995 ja 2000. Toteutunut otos noin 4000 henkilöä	Maakunta / henkilö
	Stakes/ Kouluterveyskysely	Perheen koulutus, työllisyys nuorten raportointina	Koulukysely v:sta 1996; toistuu kunnassa joka toinen vuosi; 8. ja 9. luokan oppilaat, lukioiden 1. ja 2. luokat	Kunta / oppilas
• Asuminen				
	Tilastokeskus / ECHP	Asunnon hallintasuhde, asema kotitaloudessa	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Vuokratilasto	Vuokrat asunnon koon ja iän mukaan, aravat, vapaarahoitteiset	Otostutkimus. Tiedot rekistereistä ja kyselyllä.	PKS ja kehyskunnat, suurimmat kaupungit, suuralueet / asunto
	Tilastokeskus / Tulonjakotilasto Kulutustutkimus	Ks. Tulonjakotilasto ja kulutustutkimus edellä	Ks. Tulonjakotilasto ja kulutustutkimus edellä	Ks. Tulonjakotilasto ja kulutustutkimus edellä
	Tilastokeskus Asuinyhteisöjen tilinpäätöstilasto	Asunto-osaakeyhtiöiden ja aravavuokratalojen korjauskentämisen kustannukset, vuosikorjauskustannukset ja peruskorjaukset	Kysely. Otos n. 2000 asunto-osaakeyhtiötä ja 1000 aravavuokrataloa	Suuralue / Yhtiökohtainen

	Valtion asuntorahasto / Asunnottomien määrä	asunnottomat asuntokunnan, tilapäismajoituksen, kansallisuuden mukaan	Kuntien asuntomarkkinaselvitykset, vuosittainen kysely, perustuu kunta-arvioihin	kuntatieto
	Valtion asuntorahasto / Asuntorakentaminen ja asunto-markkinat	Valtion tukitoimenpiteiden ja suhdannetilanteen seurantaraportti	Neljä kertaa vuodessa	PKS ja kehyskunnat, kasvukeskukset, suurimmat kaupungit / asunto
	Tilastokeskus / Sosiaalisen asumisen tilastot	Tilastoja valtion asuntolainoituksesta, asumisen tuista ja arava-markkinoista	Asumisen ja rakentamisen vuosikirja	PKS, muu maa / asunto
•Terveys	Tilastokeskus / ECHP	Subjektiiivinen terveydentila, pitkäaikaissairaudet, terveyspalvelut	Ks. edellä	Ks. edellä
	Stakes / Juomatapatutkimus	Alkoholin ja huumeiden käyttö, seuraukset, asenteet.	V:sta 1968, 8. vuoden välein tehty haastattelu 15-69 -vuotiaille. Vuodesta 1992 lähtien lisälomake huumeista. Vuonna 2000 otos 4000 henkilöä	Lääni, maakunta / henkilö
	Stakes / Huume-kyselyt	Huumeiden käyttö, seuraukset ja asenteet, kysymyksiä myös alkoholin käytöstä	V:sta 1998 neljän vuoden välein. 4000 henkilön otos	Lääni, maakunta / henkilö
	Stakes / Päihdetapauskasenta	Yhden päivän aikana kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluyksiköissä asioivat päihdeasiakkait	V:sta 1987 joka neljäs vuosi	Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluyksiköt / tapaus
	Stakes & Tampereen yliopisto / Nuorten terveystapatutkimus	Terveys, terveystottumukset	Joka toinen vuosi 1977 alkaen, postikysely 12-18-v., otos 10 000	Maakunta / henkilö
	Stakes/ Eurooppalainen koululaiskysely alkoholin ja huumeiden käytöstä (ESPAD)	Alkoholin ja huumeiden käyttö	Joka 4. vuosi 1995 alkaen, koulukysely 9.luokalla, painotettu ryväsotanta (n=3500)	Suuralue / henkilö
	Stakes & KELA / Terveystenhuollon väestötutkimus	Väestön terveydentila, terveyspalvelujen käyttö ja tarpeet, sairauskustannukset	V. 1964, -68, -76, 87, -94/95. Kotitalouspohjainen (ryväs)otos (n=6000), käyntihaastattelu (CAPI)	Lääni / kotitalouden henkilöt
	KTL / Aikuisväestön terveyskäyttämystutkimus (AVTK)	Aikuisväestön terveydentila, ravintotottumukset, tupakointi, alkoholin käyttö, huumeiden käyttö (2001), terveyden edistäminen	Satunnaisotos vuosittain (n=5000) v.1978 alkaen, 15-64-v.	Maakunta / henkilö
	KTL / Eläkeikäisen väestön terveyskäyttämystutkimus (EVTK)	Eläkeikäisen väestön terveydentila ja terveyskäyttämisen	5-v. ikäryhmittäinen satunnaisotos joka toinen vuosi (n=2400) v.1985 alkaen, 65-84-v.	Lääni / henkilö

	KTL/ FINRISKI (Väestön riskitekijät)	Krooniset taudit, niihin liittyvät riskitekijät ja elämäntapatekijät, ympäristö- ja perintötekijät	Satunnaisotanta (n=13500) 25-74-v., tutkimusvuodet 1972, -77, -82, -87, -92, -97 ja 2002. Laboratoriotutkimus	P-Karjalan ja Kuopion lääni, v:sta 1982 Loimaa ja Turun seutu sekä v:sta 1992 Helsinki ja Vantaa ja v:sta 1997 Oulun lääni ja vuodesta 2002 Lappi / henkilö
	KTL koordinoi / Terveys 2000	Terveystila, kansansairaudet, työ- ja toimintakyky, palvelujen käyttö, tarve ja riittävyys, elintavat ja elinolot	Kotihaastattelu, terveystarkastus otos 10 000 (18+ -vuotiaat). Vastaava tutkimus Mini-Suomi viimeksi 1980	Miljoonapiiri / henkilö
• Paikallisyhteisyys	Tilastokeskus / Ajankäyttötutkimus	Vapaaehtoistyö, naapuriapu	Käyntihaastattelu, päiväkirjat, hall. aineistot. 1979, 1987-88 ja 1999-2000	Suuralue / päivä, henkilö, kotitalous
	Tilastokeskus / Vapaa-aikatutkimus	Luottamus asuinalueen ja laajemman yhteisön toimintaan, paikallinen yhdistystoiminta	Käyntihaastattelu ja hallinnolliset aineistot. 1977, 1981, 1991 ja 2002, otos 4000 v.1991	Suuralue / henkilö
• Järjestöt	Tilastokeskus / Vapaa-aikatutkimus	Tietoja järjestötoiminnasta	Ks. edellä	Ks. edellä
• Perhe	Tilastokeskus / Ajankäyttötutkimus	Työaika, kotitöihin, nukkumiseen ja ruokailuun kulunut aika, vapaa-ajan harrastukset, yhdessäolo. Lisäksi ajankäytön vuorokausi-, viikko- ja vuodenaikarytmi	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / ECHP	Asema kotitaloudessa, siviilisääty, kotitaloustyyppi	Ks. edellä	Ks. edellä
• Tasa-arvo	Tilastokeskus / Tasa-arvotilastot	Erillisraportteja, esim. Tasa-arvo päätöksenteossa (2000), Miehet ja Naiset Suomessa (joka toinen vuosi), Naiset johtajina (1994,1996,2003)	Kootaan lukuisista tietolähteistä, pääasiassa Tilastokeskuksen perustilastoista, ei säännöllistä laadintarytmiä	Vaihtelee Vaihtelee
• Ystävyyssuhteet	Tilastokeskus / ECHP	Sosiaaliset suhteet	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Ajankäyttötutkimus	Sosiaalinen kanssakäyminen	Ajankäyttöpäiväkirjat	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Vapaa-aikatutkimus	Yhteydet perheeseen, sukuun, ystäviin, naapureihin, työtovereihin, sosiaalisten suhteiden merkitys	Ks. edellä	Ks. edellä
• Sivistys ja koulutus	----			
• Poliittiset resurssit	Tilastokeskus / Vapaa-aikatutkimus	Tietoja järjestötoiminnasta, aikooko äänestää, epävirallisesta vaikuttamisesta	Ks. edellä	Ks. edellä

• Vapaa-aika	Tilastokeskus / Vapaa-aikatutkimus	Vapaa-ajan harrastukset, niiden kehitys ja eri väestöryhmien osallistuminen sekä työn ja vapaa-ajan suhde, ansio-työn ulkopuolisen arjen toiminnot, eri medioiden seuraaminen, kulttuuritilaisuuksissa käyminen, pelien pelaaminen, tietokoneen käyttö, järjestötoiminta, ravintoloissa käyminen	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus/ Ajankäyttötutkimus	Työaika, kotitöihin, nukkumiseen ja ruokailuun kulunut aika, vapaa-ajan harrastukset, yhdessäolo, ajankäytön rytmittyminen	Ks. edellä	Ks. edellä
	Tilastokeskus / Kulutustutkimus / Kulutustutkimusten aikasarjat	Vapaa-ajan kulutusmenot, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut, matkailu	Ks. edellä	Ks. edellä
• Turvallisuus ja rikollisuus	Tilastokeskus / Rikosten uhrin	Tapaturmien sekä väkivalta- ja omaisuusrikosten kohteeksi joutuminen, aiheutuneet terveyshaitat ja vahingot	Puhelinhaastattelu, vv. 1980, 1988, 1993 ja 1997, otokset 10 000 henkilön luokkaa	Suuralue / uhriksijoutumistapahtuma, uhri

3 BAROMETRIT

Hyvinvoinnin komponentti	Tiedon tuottaja / Barometrin nimi	Keskeinen tietosisältö	Tiedon tuottamistapa ja -aika	Pienin julkaistava aluetaso / tilastoyksikkö
• Työelämä	Työministeriö/ Valtakunnallinen työolobarometri	Työolot	Kerran vuodessa, puhelinhaastattelu vuosittain vuodesta 1992 lähtien. Otos noin 1300 vuonna 2001	Henkilö
	Työterveyslaitos, STM /Tyky-barometri	Tykytoiminnan laajuus, sisältö, toimivuus ja toteutus työpaikoilla	Otosperusteinen puhelinhaastattelu johdolle, työterveyshuollolle ja henkilöstölle joka kolmas vuosi (1998 ja 2001)	Koko maa / toimipaikka
• Taloudelliset voimavarat	Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitto/ Sosiaalibarometri	Palveluntuottajien arviot eri väestöryhmien hyvinvoinnin tilasta, hyvinvointipalvelujen muutoksesta, resursseista ja niiden riittävyydestä palvelujen turvaamiseen, muuttoliikkeestä	V. 1991 vuosittain (v. 1995 lähtien vertailukelpoista); Manner-Suomen sosiaalitoimen, terveyskeskusten, Kelan paikallistoimistojen, työvoimatoimistojen ja järjestöjen johto	Kunta / laajempi toiminta-alue ja valtakunnallinen sosiaali- tai terveysjärjestö
	Tilastokeskus / Kuluttajabarometri	Kuluttajien käsitykset oman taloutensa ja maan talouden kehityksestä sekä kuluttajien aiomukset tehdä suurempia hankintoja, säästää tai ottaa luottoa, eräiden kestopavaroien omistaminen	Puhelinhaastattelu kuukausittain, toteutunut otos noin 1600 henkilöä	Maakunta / henkilö ja kotitalous
• Koulutus ja ammatti	----			
• Asuminen	Stakes & STM/ Vanhusbarometri	Ikääntyvien elinolot ikääntyvien itsensä näkökulmasta, toimintakyky, palvelujen ja avun tarve, niiden saanti sekä	Vv. 1994, 1998. Käyntihaastattelu (n=1450)	Koko maa / henkilö

		ikäntymisen kokeminen ja palvelukokemukset		
• Terveys	Terveyden edistämisen keskus/ Terveysbarometri	Arviot terveyden edistämisen toimentasällöistä, merkityksestä, edellytyksistä, yhteistyöstä, ongelmista ja kehittämistä; taloudellisista voimavaroista	V.:sta 1992 vuosittain, otospohjainen puhelinhaastattelu, terveyskeskusjohtajat ja kansalaisjärjestöjen johtajat	Kunta / järjestö
	Terveyden edistämisen keskus/ Päihdebarometri	Arviot päihteisiin liittyvistä ongelmista ennaltaehkäisykeinoista sekä päihdepalvelujen riittävydestä, muutoksesta ja yhteistyöstä	V:sta 1991 vuosittain (1995 lähtien vertailukelpoista), otospohjainen puhelinhaastatteluterveysbarometrin yhteydessä, terveyskeskusjohtajat ja kansalaisjärjestöjen johtajat	Kunta / sosiaali- ja terveysjärjestö
• Paikallisyhteisyys	Tilastokeskus, SM, Kuntaliitto / Kuntabarometri	Kuntien kehitysnäkymät	Lomake- ja nettikysely kaksi kertaa vuodessa kuntien päättäjille	Kunta
• Järjestöt	Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitto / Sosiaalibarometri	Järjestöjen toimintamuodot ja toiminnan painopisteet, arviot toiminta-resursseista, kolmannen sektorin ja oman järjestön merkityksestä, jäsenistön hyvinvoinnin tilasta	V:sta 1991 vuosittain, (v. 1995 lähtien (vertailukelpoista), järjestöjohtajat	Sosiaali- tai terveysjärjestö
• Perhe	Väestöliiton väestöntutkimuslaitos/ Perhebarometri	Vaihtuu vuosittain: 1997: perhekäsitykset, 1998: elämänarvot perheessä, 1999-2000: kasvatusvastuu, 2001: lasten ajankäyttö	V:sta 1997 vuosittain, harkinnanvarainen otos, kirjekysely	Vaihtelee vuosittain: v. 2001 lapsen huoltaja
• Tasa-arvo	Tilastokeskus, STM / Tasa-arvobarometri	Tasa-arvokokemukset perheessä, työelämässä ja muuten	Laaditaan joka kolmas vuosi, puhelinhaastattelu, toteutunut otos 1800	Henkilö
• Ystävyyssuhteet	-----			
• Sivistys ja koulutus	-----			
• Poliittiset resurssit	Valtion nuorisosian neuvottelukunta / Nuorisobarometri	Asenteet ja odotukset	15-29-v. puhelinhaastattelut vuosittain vuodesta 1994, vuonna 2001 otos 1800	Lääni / henkilö
• Vapaa-aika	-----			
• Turvallisuus ja rikollisuus	-----			

4 MUUT (erillisselvitykset, kertaluonteiset tutkimukset)				
Hyvinvoinnin komponentti	Tiedon tuottaja / Tutkimuksen nimi	Keskeinen tietosisältö	Tiedon tuottamistapa ja -aika	Pienin julkaistava aluetaso / tilastoyksikkö
• Työelämä	Suomen Kuntaliitto / KuntaSuomi 2004, Työyhteisötutkimus	Työelämän laadun vaihtelut erilaisissa työyhteisöissä sekä työolojen muutos	Postikyselyt 1995, 1999 ja 2003. Otos 430 työyhteisöä ja 9000 henkilöä 47 kunnasta	Kunta/ työyhteisö
• Taloudelliset voimavarat	KELA ja Turun yliopisto / "Sosiaaliturvabarometri" -aineistot	Suomalaisten käsitykset omasta hyvinvoinnistaan ja sosiaaliturvasta, eri väestöryhmien vertailu	Kysely vv. 1995, 1996, 1998, 2000 otos (viimeisin 4200)	Koko maa / henkilö
• Koulutus ja ammatti	-----			
• Asuminen	-----			
• Terveys	Kehitysvammaliitto/ Kehitysvammabarometri	Kehitysvammapalvelujen käyttäjien ja tuottajien näkemykset kehitysvammaisten elämäntilanteesta, vaikuttamismahdollisuuksista, kehitysvammapalvelujen saatavuudesta, laadusta ja lähikehityksestä	Kysely vv. 1999 (N=328), 2002 kehitysvammahuollon asiantuntijoille	Koko maa / palvelujen käyttäjät ja tuottajat
• Paikallisyhteisyys	ilastokeskus/ Maahanmuuttajien elinot (MAMELO)	Neljää kansallisuutta (Vietnamilaiset, somalialaiset, virolaiset, venäläiset) edustavan maahanmuuttajaryhmän elinot	Kertatutkimus haastattelemalla sekä lomakkein, mukana myös hallinnollisiin aineistoihin perustuva osio (2002). Otos (brutto) 500 kutakin kansallisuutta	Pääkaupunkiseutu, Tampere, Turku / henkilö
	Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitto/ Alueelliset hyvinvointikartoitukset	Kunnan / maakunnan asukkaiden kokemukset asuin ympäristöstään ja siihen kiinnittymisestä, elämäntilanteestaan, palveluista, sosiaalisesta tuesta, tietoverkkojen käytöstä	Kysely vv. 1995, 1996, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002. Otokoot ja toteutusalueet kunkin vuonna erilaiset	Oulu/Joensuu; Koillismaan ja Satakunnan kuntia; Pohjois-Karjalan kuntia; Keski-Suomen kuntia; Itä-Lapin kuntien syrjäkylien kokonaistutkimus; Itä-Helsingin asuinalueita; koko Itä-Uusimaa / henkilö tai kotitalous
	Suomen kuntaliitto, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Sitra/Nuorten Suomi 2001	Nuorten asenteet yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kunnalliseen demokratiaan (kuntakuva, muuttoaikomus, käsitys palveluista, käsitys julkisesta sektorista työpaikkana)	Postikysely 18-26-v. nuorille, vv 1996, 1998 ja 2001, otos 8000, vast. 4000 (2001) 47 kunnasta	Kunta / henkilö

	Suomen Kuntaliitto/ KuntaSuomi 2004, Kuntalaiskysely	Kuntalaisten käsitykset omasta kunnastaan, sen palveluista, osallistumisaktiivisuus yms.	Postikyselyt vv. 1996, 2000 ja 2004, otos 25 000 henkilöä 47 kunnasta	Kunta / henkilö
	Suomen Kuntaliitto/ KuntaSuomi 2004, Poliittisen osallistu- misen ja paikallisten intressiryhmien tut- kimus	Paikallisten intressiryhmien toiminta ja vaikutus suhteessa kuntaan	Postikyselyt 1996 ja 2002, otos noin 3900 47 kunnan järjestöille	Kunta / järjestö
• Järjestöt	- - - -			
• Perhe	Tilastokeskus / Avo- pariaineisto	Avoparien muodostuminen ja muu dynamiikka, perheiden ha- joaminen	Kertatutkimus. Tiedot perhe-, kuolin-, muutto- ja väestörakennetilastojen perusaineistoja yh- distelemällä muodostettu aineisto vuosilta 1994 ja 1995, erilleenmuutosta 1994-97	Kunta / perhe, henkilö
	Tilastokeskus / Per- heellistymistutkimus	Syntyvyyden kehityksen tutkimiseen kerättyä eri elämänalu- eiden tapahtumahistoriatietoja	Kertatutkimus. Käyntihaastattelu, naiset vuon- na 1989 (tot. otos 4000), miehet 1992 (tot. otos 1600)	Henkilö
• Tasa-arvo	Tilastokeskus / Kyse- lytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta	Miesten naisiin kohdistuva väkivalta, parisuhdeväkivalta, fyy- sinen ja seksuaalinen väkivalta, uhkailu, väkivallan pelko, su- kupuolinen häirintä	Lomakekysely v. 1997, vastanneita 5000 nais- ta. Osa Uhritutkimusta	Pääkaupunkiseutu ja muut / henkilö
• Ystävyyssuhteet	- - - -			
• Sivistys ja koulutus	- - - -			
• Poliittiset re- surssit	- - - -			
• Vapaa-aika	- - - .			
• Turvallisuus ja rikollisuus	Kuopion yliopisto / Turvattuustutki- mus	Ihmisten kokemukset turvattomuuden eri ulottuvuuksista	Haastattelut v. 1991-1995 eri puolilla Suomea, otos 8231 (aineisto 6784)	Eri lääneistä valitut kun- nat / henkilö

Liite 2. Hyvinvoinnin tilan komponentit tietolähteen ja tiedontuottajan mukaan

[illegible]

			t y ö	t a l o u s	a m m a t t i	a s u m i n e n	t e r v e y s	y h t e i s ö	j ä r j e s t ö	p e r h e	t a s a - a r v	y s t ä v y s	s i s v i s t y s	p o l i t i k a	v a p - a i k a	t u r v a
Toist. tutk.	Tilastokesk.	35. Asuinyhteisöjen tilinpäätöstilasto				x										
		36. Sosiaalisen asumisen tilastot				x										
		37. Tasa-arvotilastot								x				*		
		38. Ajankäyttötutkimus	*							*		*			x	
		39. Vapaa-aikatutkimus						*				*	*		x	
		40. Rikosten uhritutkimus														x
	TTL	41. Työ- ja terveystutkimus	x				*									
		42. Sosiaali- ja terveyden huollon henkilöstön työolot	x													
		43. Työterveyshuolto Suomessa	x													
	Nuora et.al.	44. Nuorten elinolot	x	*		*	*									
	Stakes	45. Kouluterveyshuolto	*	*	*		x			*		*			*	
		46. Alkoholikyselyt					x									
		47. Huumeikyselyt					x									
		48. Päihdetapauslaskenta					x									
		49. ESPAD-nuorten päihteiden käyttö					x									
	TaY & Stakes	50. NNTT	*		*		x									
	Valtion asun- torahasto, ARA	51. Asunnottomien määrä				x										
		52. Asuntorakentaminen ja -markkinat				x										
	KELA et.al.	53. Terveystutkimus					x									
	KTL	54. AVTK					x									
		55. EVTK					x									
		56. FINRISKI					x									
		57. TERVEYS 2000	*	*	*	*	x	*				*				
Barometrit	Työministeriö	58. Valtakunnallinen työolobarometri	x													
	TTL	59. Työkykybarometri	x													
	STKL	60. Sosiaalibarometri		x				x								
	Tilastokeskus	61. Kuluttajabarometri		x												
		62. Kuntabarometri						x								
		63. Tasa-arvobarometri									x					
	KELA et.al.	64. Sosiaaliturvabarometri														
	Stakes	65. Vanhusbarometri				*	x									
	TEK	66. Terveystutkimus					x		x							
		67. Päihdebarometri					x		x							
	Väestöliitto	68. Perhebarometri								x						
	Nuora	69. Nuorisobarometri													x	
Erillis- tutkimukset	Suomen Kun- taliitto	70. Työyhteisötutkimus/KuntaS 2004	x													
		71. Kuntalaiskysely/KuntaSuomi 2004						x								
		72. Paikalliset intressiryhmät /KS2004						x						*		
	Kuntal. et.al.	73. Nuorten Suomi 2001						x								
	Kehitysvam- maliitto	74. Kehitysvammabarometri					x									
		75. MAMELO						x								
		76. Avopariaineisto								x						
		77. Perheellistymistutkimus								x						
	STKL	78. Alueelliset hyvinvointikartoitukset						x								
	Kuopion yo	79. Turvattomuustutkimus														x
	Tilastokeskus	80. Miesten naisille tekemä väkivalta- tutk.									*					x

Liite 3. Esimerkkejä kansainvälisten järjestöjen sekä kansallisen tason indikaattoreista

MERKKIEN SELITYKSET

OECD - sosiaali-indikaattorit

h/t = hyvinvoinnin taustamuuttajat; h/st = hyvinvoinnin sosiaalinen tilanne; h/i = hyvinvoinnin interventiot;
t/st = toimeentuloturva/sosiaalinen tilanne; t/i toimeentuloturva/interventiot; vt/t= väestön terveys/tilanne;
vt/i = väestön terveys/interventiot

EU-rakenneindikaattorit

tt = taloudelliset taustamuuttajat; t = työttömyys; t&k = tutkimus & kehittäminen; sk = sosiaalinen koheesio;
y= ympäristö

EU-köyhyys- ja syrjäytymisindikaattorit

ei = ensisijaiset indikaattorit; ti = toissijaiset indikaattorit; lti = luonnos toissijaisista indikaattoreista

STM-relevantti tieto

t&t/y = terveys ja toimintakyky/yleisindikaattorit; t&t/s = terveys ja toimintakyky/seuraintindikaattorit; tv/y = työelämän vetovoima/yleisindikaattorit; tv/s = työelämän vetovoima/seuraintindikaattorit; syrj/y = syrjäytymisen ehkäisy/yleisindikaattorit; syrj/s = syrjäytymisen ehkäisy/seuraintindikaattorit; t&p/y = toimiva toimeentuloturva ja palvelut/yleisindikaattorit; t&p/s = toimiva toimeentuloturva ja palvelut/seuraintindikaattorit

ESIMERKKEJÄ INDIKAATTOREISTA	OECD/Sosiaali ind.	EU/Rakenne ind.	EU/köyhyys & syrj. ind	STM-relevantti tieto
TYÖELÄMÄ				
työn tuottavuus		tt		
työyksikkökustannukset		tt		
työelämän joustot (esim. vanhempainvapaat)				tv/s
aktivoimistoimet	h/i			
verokiila	h/i			
lakot	h/st			
työllisyysaste	h/st	t		tv/y
työttömyysaste	h/st	t		
elatussuhde				t&t/y
työhöntuloikä				tv/y
työttömät nuoret	h/st			
työttömät perheet	h/st	sk	ei	
pitkäaikaistyöttömyysaste		sk	ei	syrj/s
pitkäaikaistyöttömyyden osuus			ti	tv/y
erittäin pitkäaikaisen työttömyyden aste			ti	
toistuva työttömyys				tv/y
työssäkäyvät äidit	h/st			
alueelliset työllisyyserot		sk	ei	
eläköitymisikä	h/st	t		tv/s
alkaneet varhaiseläkkeet				tv/y
työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus				tv/s
TALOUDELLISET VOIMAVARAT				
bruttokansantuote	h/t	et		
inflaatioaste		tt		
valtion netto lainanotto		tt		
valtion velka		tt		
riskipääoma		t&k		
IT-alan osuus btk:sta		t&k		
toimeentulonsa turvatuksi kokeneiden osuus				t&p/y

suhteellinen köyhyys / alueittain	t/st			syry/y&s
suhteellinen köyhyysriski		sk		t&p/s
pitkäaikainen köyhyysriski		sk	ei	
toimeentulotuen saajat				t&p/y
toimeentulotuen käyttö /alueittain				syry/y&s
tulonjaon epätasaisuus	t/st	sk	ei	
alueelliset tuloerot				syry/y
matalapalkkaisten osuus	t/st		ei	
matalapalkkaisuuden pysyvyys			ei	
sukupuolierot palkoissa	t/st	t		tv/s
hajonta pienituloisuuden rajan ympärillä			ti	
pienituloisten osuus			ti	
pienituloisten osuus ennen tulonsiirtoja			ti	
minimipalkka	t/i			
matalapalkkaisten verotusaste		t		
julkisen tuen taso suhteessa keskituloisen palkka-tasoon/pieni- ja keskituloisen nettotuloihin	h/i			t&p/s
vähimmäisetuuksien nettotasot suhteessa toimeentuloturvaaan				t&p/s
KOULUTUS JA AMMATTI				
koulutusvakuutuksen käyttö				tv/s
koulutuksen resurssit	h/i			
lasten koulutus ja hoito	h/i			
koulutuskustannukset		t&k		
koulutustaso	h/i			
vain peruskoulun suorittaneet		sk	ei	
alhaisen koulutustason omaavat			ti	
lukutaito	h/i			
tutkimus- ja kehitystyön kustannukset		t&k		
Internetin käyttömahdollisuus		t&k		
yliopistosta valmistuneiden määrä		t&k		
patentit		t&k		
ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ				
asunnottomuus			lti	
asumiskustannukset			lti	
kasvihuonekaasujen päästöt		y		
talouden energiantensiteetti		y		
kuljetusalan osuus BKT:stä		y		
rahti ja matkustajaliikenteen osuudet		y		
kaupunki-ilman laatu		y		
hengitysilman laatu				t&t/s
homehaittojen määrä				t&t/s
radontaso				t&t/s
kaupunkijätteiden määrä		y		
kierrätysmateriaalin käyttö		y		
TERVEYS				
syntyvyys	h/t			
vanhusväestön osuus	h/t			
päihteiden/huumeiden käyttö	h/st			syry/s
päivittäin tupakoivien nuorten osuus				t&t/s
nuorten humalajuominen				t&t/s
huumeita kokeilleiden nuorten osuus				t&t/s
odotettavissa oleva elinaika	vt/tt		ei	t&t/y
elinajanodote väestöryhmittäin				t&t/y
alle 1-vuotiaiden kuolleisuus	vt/tt			
päihdekuolemat	h/st			syry/s
itsemurha-aste	h/st			syry/y
nuorten miesten kuolleisuus				t&t/s
alle 70-vuotiaiden kuolleiden osuus	vt/tt			
terveiden elinvuosien määrä	vt/tt			t&t/y

väestöryhmien terveyserot				t&t/y
näkemys omasta terveydentilasta/hyväksi arvioivien osuus			ei	t&t/s
terveyden kannalta riittävästi liikkuvien osuus				t&t/s
lihaviin henkilöiden osuus väestöstä				t&t/s
sv-kaudet/työstä poissaolot				t&t/s
työelämään paluut sairaslomien/kuntoutuksen jälkeen				tv/s
muutokset työkyvyssä				tv/s
lääkärien määrä	vt/i			
akuuttihoidossa olevien määrä	vt/i			
terveyspalvelujen saatavuus/jonot			lti	t&p/y
terveyspalvelujen käyttäjien asiakastyytyväisyys				t&p/y
terveyspalveluihin tyytyväisten osuus väestöstä				t&p/y
sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstö				t&p/s
sosiaali- ja terveyspalveluhenkilöstön vaihtuvuus				t&p/s
terveydenhuollon menot	vt/i			
terveydenhuollon kustannusjako	vt/i			
PAIKALLISYHTEISYYS				
maahanmuuttajat	h/t			
pakolaiset/turvapaikanhakijat	h/t			
JÄRJESTÖOSALLISTUMINEN				
järjestöosallistuminen	h/st			
PERHE				
avioerojen suhteellinen määrä	h/t			
yksinhuoltajaperheet	h/t			
TASA-ARVO				
sukupuolierot palkoissa	t/st	t		tv/s
YSTÄVYYSSUHTEET				
KOULUTUS JA SIVISTYS				
elinaikainen koulutus		t		
POLIITTISET RESURSSIT				
äänestysaste	h/st			
VAPAA-AIKA				
TURVALLISUUS JA RIKOLLISUUS				
tapaturmat	vt/tt			
työtapaturmat		t		t&t/s
rikollisuuden määrä	h/st			syri/y
vankien osuus väestöstä	h/i		lti	
YHTEISKUNNAN S&T/HV-PALVELUT				
kunnan järjestämässä päivähoitossa olleiden osuus				t&p/s
lastensuojelutoimien kohteena olevat lapset			lti	syri/s
varhaiskuntoutuksessa olleet				tv/s
vanhusten päivittäisten toimintavaikeuksien yleisyys				t&t/s
vanhusten laitoshoido	vt/i		lti	
laitoshoidossa olevien yli 75-vuotiaiden osuus				t&p/s
tuensaajat	t/i			
julkiset sosiaalimenot	t/i			
yksityiset sosiaalimenot	t/i			
kuntien henkilöstölinjapäätyt				t&p/s
palvelujen laatusuositukset				t&p/s
valvottavien tarkastusten kattavuus				t&p/s
palvelujen kuntatason itsearviointi				t&p/s
LH:iden peruspalvelujen arviointi				t&p/s
kuntien hv-poliittisen ohjelmatyön arviointi				t&t/s
yhteiskuntapolitiikan terveysvaikutusten arviointi				t&t/s
valitukset ja kantelut ym.				t&p/s

- 2003: 1 Juhani Punkari, Paavo Kaitokari. Suunnitelma sairaalalaskutuksen uudistamiseksi. Selvitys-
miesten raportti.
ISBN 952-00-1283-4
- 2 Matti Kaivosoja, Maija Auvinen. Raportti viranomaisyhteistyöstä lasten huoltoon ja tapaamisoi-
keuteen liittyvissä kiistatilanteissa.
ISBN 952-00-1287-7
- 3 Matti Heikkilä, Juha Kaakinen, Niina Korpelainen. Kansallinen sosiaalialan kehittämisprojekti.
Selvityshenkilöiden väliraportti.
ISBN 952-00-1289-3
- 4 Helsingin kaupungin ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin selvityshankkeen loppura-
portti.
ISBN 952-00-1290-7
- 5 Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen ohjausryhmän muistio.
ISBN 952-00-1294-X
- 6 Seurantaryhmän arvio kansallisen terveyshankkeen toiminnasta vuonna 2002.
ISBN 952-00-1296-6
- 7 Lastenneuvolatoiminnan asiantuntijatyöryhmän muistio. Opas lastenneuvolatoiminnan järjes-
tämiseksi kunnissa.
ISBN 952-00-1304-0
- 8 Toimenpideohjelma huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuosille 2001-2003 ja raportti oh-
jelman toteutumisesta. (Julkaistaan ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1305-9
- 9 Helena Kinnunen, Marja Kostiainen. Selvitys homevauriokorjausten rahoitustuesta ja home-
vaurioiden vastuukysymyksistä. Selvityshenkilöiden raportti.
ISBN 952-00-1308-3
- 10 Kiireelliset toimenpiteet sosiaalityön vahvistamiseksi.
ISBN 952-00-1318-0
- 11 Matti Heikkilä, Juha Kaakinen, Niina Korpelainen. Kansallinen sosiaalialan kehittämisprojekti.
Selvityshenkilöiden loppuraportti.
ISBN 952-00-1319-9
- 11swe Matti Heikkilä, Juha Kaakinen, Niina Korpelainen. Det nationella utvecklingsprojektet för det
sociala området. Utredarnas slutrapport.
ISBN 952-00-1363-6
- 12 Raimo Jämsén. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan toimivuus. Selvitysmiehen
raportti.
ISBN 952-00-1321-0
- 13 Terveystieteellisen tutkimuksen valtionkorvauksen suuntaaminen ja määräytyminen.
ISBN 952-00-1327-X
- 14 Kansaneläke- ja sairausvakuutuksen rahoitusta selvittäneen työryhmä 2003:n muistio.
ISBN 952-00-1329-6

- 2003: 15 Lääkekorvaustyöryhmä 2003:n loppuraportti.
ISBN 952-00-1331-8
- 16 Kaunialan sotavammassairaalan taloudellista tilannetta selvittäneen työryhmän muistio.
ISBN 952-00-1332-6
- 17 STM:n julkaisupolitiikan suuntaviivat. Ehdotus julkaisutoiminnan tavoitteista ja menettelyta-
voista.
ISBN 952-00-1353-9
- 18 Annakaisa livari. Saumattoman palveluketjun ja sitä tukevien tietohallintoratkaisujen ohjaus-
ryhmä. Suosituksia.
ISBN 952-00-1367-9
- 21 Hannu Hämäläinen, Mika Gissler, Anu Muuri. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005.
Palvelujärjestelmä ja sen toimivuus -ryhmän raportti.
ISBN 952-00-1375-X
- 22 Asumisperusteista sosiaaliturvaa selvittäneen työryhmän (SOLMU 3) loppuraportti.
ISBN 952-00-1378-4
- 23 Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille
2003-2005.
ISBN 952-00-1383-0
- 23eng National Action Plan Against Poverty and Social Exclusion for 2003-2005.
(Julkaistaan ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1402-0
- 24 Maatalousyrittäjien työterveyshuollon kehittäminen (MYTKY 2).
ISBN 952-00-1355-5
- 25 Potilaslain 6 §:n uudistamistarpeita selvittäneen projektiryhmän muistio.
ISBN 952-00-1356-3
- 26 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantyöryhmän raportti sosiaali- ja terveysministeri-
ölle kevään 2003 toiminnasta.
ISBN 952-00-1389-X
- 27 Erityiskasvatuksen kehittäminen päivähoitossa. ERIKA-hankkeen raportointi ja kehittämiseh-
dotukset.
ISBN 952-00-1391-1
- 28 Sami Mahkonen. Ihmiskauppa sekä asumis-, sosiaali- ja terveyspalvelut. Selvitys Palermon
yleissopimusta täydentävän ihmiskauppalisäpöytäkirjan vaikutuksista sosiaali- ja terveysminis-
teriön toimialaan.
ISBN 952-00-1417-9
- 29 Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien torjuntatyön vahvistaminen.
ISBN 952-00-1421-7
- 30 Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan maksullisuuden laajentamista selvittäneen
työryhmän muistio.
ISBN 952-00-1428-4
- 31 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan maksupolitiikkatyöryhmän muistio.
ISBN 952-00-1437-3
- 32 Eurooppalaisen sairaanhoitokortin käyttöönottoa valmistelleen työryhmän muistio. Suunnitel-
ma kortin käyttöönotosta Suomessa.
ISBN 952-00-1441-1

- 2003: 33   Kansallinen terveyshanke. Hoidon saatavuus ja jonojen hallinta.
ISBN 952-00-1442-X (mon.)
ISBN 952-00-1443-8 (pain.)
- 34   Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005. Hyvinvoinnin tila –ryhmän raportti.
ISBN 952-00-1452-7